

TYÖELÄMÄ KALTOINKOHTEELEE, PELOTTAA JA PELASTAA

Nuoret ja työelämä Helsingin Sanomien vuosien 2009–2010 mielipidekirjoituksissa

ANNA-STINA RINTALA
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Työn ja hyvinvoinnin maisteriohjelma
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

ANNA-STINA RINTALA: TYÖELÄMÄ KALTOINKOHTEELEE, PELOTTAA JA PELASTAA. Nuoret ja työelämä
Helsingin Sanomien vuosien 2009–2010 mielipidekirjoituksissa

Pro gradu –tutkielma, 72 s.

Työn ja hyvinvoinnin maisteriohjelma

Kesäkuu 2015

Tutkimukseni tavoite on diskurssianalyysin keinoin selvittää, minkälaisia diskursseja nuorisoon liittyvässä julkisessa työelämäkeskustelussa rakentuu ja miten nuoret näissä diskursseissa asemoituvat. Miten nuoret itse asemoivat itsensä suhteessa työelämään? Miltä työelämä näyttää nuoresta ja miltä nuoret näyttävät työelämän edustajasta? Empiirinen aineistoni koostuu Helsingin Sanomien työelämäaiheisista mielipidekirjoituksista vuosilta 2009–2010. Aineistoa on ollut mukana tuottamassa sekä nuoret että aikuiset kirjoittajat. Olen käsitellyt mielipidekirjoituksia vertailuasetelman kautta, jakamalla nuorten ja aikuisten tekstit erikseen. Tutkimuksen kontekstina toimii vuoden 2008 lopussa alkanut globaali finanssikriisi, joka vaikutti etenkin suomalaiseen vientiteollisuuteen ja siten myös työmarkkinoihin ja talouteen.

Tässä tutkimuksessa diskurssi ymmärretään eheänä merkityskokonaisuutena, mutta myös näkökulmana, joka ilmentää, rakentaa, merkityksellistää ja muokkaa sosiaalista todellisuuttamme. Asema nähdään tutkimuksessani diskurssista käsin määriteltynä positiona. Diskurssitutkimuksessa ajatellaan, että asema voidaan hyväksyä tai sitä voi yrittää vastustaa, mutta hyväksyntä luo asemaan toimijuuden ulottuvuuden. Tällöin myös hyväksymme asemaan kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet sekä toimimme meihin liitettyjen kategorioiden mukaisesti.

Nuorten mielipidekirjoituksista paikansin kaksi diskurssia, jotka olen nimennyt *työllistymisen kompastuskiviksi* ja *luotaantyyöntäväksi työelämäksi*. Näissä nuorille muodostuu kolme toimija-asemaa: *Työmarkkinoille pyrkijä, passivoitu lahjansaaja ja kaiken hyväksyvä kone*. Aikuisten näkökulmassa nuorten työelämätodellisuutta rakentavat *kaltoinkohteleavan työelämän-* ja *syrjäytymiseltä pelastavan ansiotyön* diskurssit. Näissä nuorille tarjoutuu *petetyn tulevaisuuden toivon* ja *yhteiskunnallisen riskitekijän* asemat.

Aikuisten mielipidekirjoituksista nousee tutkimukseni valtadiskurssi, *syrjäytymiseltä pelastava ansiotyö*, joka näyttäytyy totuutena nuoriin liittyvässä työelämäkeskustelussa. Nuoret on saatava työelämään hinnalla millä hyvänsä, ja tämä totuus näkyy myös nuorten mielipidekirjoituksissa, jossa työelämä rakentuu pelottavana, pakonomaisena ja epämiellyttävänä asiana. Syrjäytymisen ja nuorisotyöttömyyden uhkakuvat näkyvät kuitenkin pelkästään aikuisten teksteissä muodostuvissa diskursseissa. Ne eivät ole todellisuutta nuorille itselleen, jotka haluavat töihin, jotta heidän ei ajateltaisi laiskottelevan.

Asiasanat: työelämä, nuoret, nuorisotyöttömyys, diskurssi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 GLOBAALI FINANSSIKRIISI JA SEN VAIKUTUKSET SUOMALASEEN TALOUTEEN JA TYÖMARKKINOIHIN.....	3
3.1 Julkinen syrjäytymiskeskustelu Suomessa.....	6
3.1.1 Sosiaalisten ongelmien elinkaari.....	7
3.1.2 Moraalinen paniikki.....	9
3.2 Suomalainen nuorisotyöttömyys tilastojen valossa.....	10
3.3 Uuden sukupolven työntekijät.....	13
4 TUTKIMUKSEN TEOREETTIINEN JA METODOLOGINEN VIITEKEHYS.....	15
4.1 Sosiaalinen konstruktionismi.....	15
4.2 Diskurssianalyysi.....	16
4.2.1 Selonteot.....	17
4.2.2 Diskurssi.....	17
4.2.3 Minuus ja identiteetti.....	19
4.2.4 Positio ja subjektipositio.....	20
5 AINEISTO.....	22
5.1 Aineisto ja sen rajaaminen.....	22
5.2 Mielipidekirjoitukset ja tekstiaineiston merkitysvälitteisyys.....	23
5.3 Analyysin työjärjestys.....	25
6 NUORTEN TYÖELÄMÄTODELLISUUS: KOMPASTUSKIVIÄ, PAINEITA JA VAATIMUKSIA.....	27
6.1. Työllistymisen kompastuskivet.....	27
6.2 Luotaantyöntävä työelämä.....	31
6.3 Nuorten asemat ja toimijuus.....	34
6.3.1 Passivoitu lahjansaaaja.....	35
6.3.2 Työmarkkinoille pyrkijä.....	36
6.3.3 Kaiken hyväksyvä kone.....	38
6.4 Diskurssien yhteenvetoa.....	39
7 AIKUISTEN NÄKÖKULMA: TYÖELÄMÄ NUORTEN KALTOINKOHTELIJANA JA PELASTAJANA.....	41
7.1. Kaltointkohteleva työelämä.....	41
7.2 Syrjäytymiseltä pelastava ansiotyö.....	45
7.3. Nuorten asemointi diskursseissa.....	50

7.3.1 Petetty tulevaisuuden toivo.....	50
7.3.2 Yhteiskunnallinen riskitekijä.....	52
7.4 Diskurssien yhteenvetoa.....	53
8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	56
LÄHTEET.....	64
AINEISTOLÄHTEET.....	71

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Työllistymisen kompastuskivet ja luotaantyöntävä työelämä	40
TAULUKKO 2. Kaltoinkohteleva työelämä ja syrjäytymiseltä pelastava ansiotyö	54
TAULUKKO 3. Toimija-asetat ja asetat	60

1 JOHDANTO

Julkisessa työelämäkeskustelussa on jo pitkään pohdittu tulevaisuuden työntekijäpulaa suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Kuka työt hoitaa ja miten ne tulevat hoidetuksi? (mm. Järvensivu & Alasoini 2012). Tulevaisuuden työntekijät, nuoret, eivät kuitenkaan yleisessä keskustelussa esiinny yksinomaan positiivisessa, luottamuksentäyteisessä valossa, vaan nuoruuden keskeneräisyys nähdään usein uhkana. Ilmiö on mielenkiintoinen, sillä se on vanha ja usein myös toistuva.

Pohjolan (2001, 191) mukaan jokainen sukupolvi näkee nuorisossa ongelmien kantajan ja nuoria arvioidaan etenkin heidän osaamisensa ja työhön suhtautumisensa perusteella. Sukupolvikeskustelussa nuoruus on usein ongelmallista ja nuoret niputetaan homogeeniseksi joukoksi, jota saatetaan nimittää esimerkiksi ”työlle viileäksi sukupolveksi” tai ”kadotetuksi sukupolveksi”. Nuorten aktiivisuus saatetaan nähdä joko ongelmallisena, vääränlaisena käyttäytymisenä, tai uhrinäkökulmasta käsin, jolloin nuorten viattomuus korostuu. Mikäli nuoren omaehtoinen, utelias aktiivisuus ei suuntaudu koulutukseen ja työelämään, hän määrättyy keskeneräiseksi työmarkkinakansalaiseksi. Tällaiset näkökulmat tuovat esille, kuinka nuoria ei arvoteta vastuullisiksi yhteiskunnan jäseniksi. (Pohjola 2001, 189–191.)

Empiirinen aineistoni koostuu Helsingin Sanomien työelämäaiheisista mielipidekirjoituksista vuosilta 2009–2010. Aineistoa on ollut mukana tuottamassa sekä nuoret että aikuiset kirjoittajat. Tutkimuksen kontekstina toimii vuoden 2008 lopussa alkanut globaali finanssikriisi, joka vaikutti etenkin suomalaiseen vientiteollisuuteen ja siten myös työmarkkinoihin ja talouteen.

Tutkimukseni tarkoitus on diskurssianalyysin keinoin selvittää, *minkälaisia diskursseja nuorisoon liittyvässä julkisessa työelämäkeskustelussa rakentuu ja miten nuoret näissä diskursseissa asemoituvat*. Näyttäytyvätkö nuoret myös tässä kontekstissa, jälleen kerran, keskeneräisinä ja ongelmallisina ja tyytitelläänkö heidät tietynlaiseksi yhteneväiseksi joukoksi? Miten nuoret itse asemoivat itsensä suhteessa työelämään? Miltä työelämä näyttää nuoresta ja miltä nuoret

näyttävät työelämän edustajasta?

2 GLOBAALI FINANSSIKRIISI JA SEN VAIKUTUKSET SUOMALASEEN TALOUTEEN JA TYÖMARKKINOIHIN

Vuoden 2008 lopussa alkaneen globaalien finanssikriisien taustalla on suuri joukko erilaisia taustatekijöitä. Keskityn tarkastelussani vuosien 2007–2011 tapahtumiin, jotka toimivat yhteiskunnallisena kontekstina ja taustoittavat tutkimukseni aineistoa.

Suvannon ja Virolaisen (2010) mukaan investointien ja säästämisen epätasainen jakautuminen maailmantaloudessa loi tarpeen etsiä turvallisia ja tuottavia sijoituskohteita, joka johti korkojen alas painumiseen etenkin Yhdysvalloissa 2000-luvun alkupuolella. Poikkeuksellisen alhainen korkotaso synnytti laajan kysynnän uudelleenlaisille tuotteille, johon rahoitussektorin toimijat vastasivat mm. sääntelyn asettamia rajoitteita kiertäen. (Suvanto & Virolainen 2010, 57–58.) Alhainen korkotaso johti Yhdysvalloissa myös omistusasuntojen kysynnän kasvuun ja uudet tuotteet, kuten vaihtuvakorkoiset nk. *subprime* -asuntolainat, mahdollistivat lainansaannin juuri ja juuri luottokelpoisille (Dahlman 2010, 153). Nämä innovaatiot johtivat nk. varjopankkisektorin syntymiseen, joilla tarkoitetaan sääntelyn ulkopuolella tapahtuvaa pankkitoimintaa. (Suvanto & Virolainen 2010, 57–58.)

Läpinäkyvyyden heiketessä rahoitussektorin riskinotto kasvoi ja ajan ilmapiiri vaikutti myös valvontaviranomaisten puuttumattomuuteen vaaralliseen kehitykseen. Useita vuosia jatkunut liiallinen riskinotto tuli kulminaatiopisteeseensä vuoden 2007 aikana, jolloin Yhdysvaltojen asuntomarkkinoiden ongelmat lisääntyivät ja pankkien varainhankinta vaikeutui. Tästä syystä syksyllä 2008 investointipankki *Lehman Brothers* hakeutui velkasaneeraukseen, jonka myötä globaalit rahoitusmarkkinat ajautuivat kaaokseen. (Suvanto & Virolainen 2010, 58–60.)

Taluskriisi levisi muualle maailmaan mm. Subprime -lainten tappioiden ja rahoituslaitosten kaatumisten vaikutuksesta. Myös sijoittajat alkoivat palauttaa varojaan kotimaihinsa ja kotitaloudet alkoivat kuluttaa vähemmän, jolla oli maailmanlaajuinen vaikutus tuontitavaroiden kysyntään. (Dahlman 2010, 153–154.) Ilmakunnaksen (2010, 289) mukaan kriisi koetteli Pohjoismaita ja erityisesti Suomea poikkeuksellisen ankarasti ja myös Rouvinen & Ylä-Anttila (2010, 7) pitävät

Suomea yhtenä kriisistä eniten kärsineenä maana.

Merkittävin syy Suomen talouden taantumaa oli maailmanlaajuinen investointitavaroiden kysynnän tyrehtyminen (Rouvinen & Ylä-Anttila 2010, 7). Investointihyödykkeillä, kuten koneilla ja laitteilla, on ollut suuri osuus viennissämme 2000-luvulla. Kriisiä edeltänyt alhainen korkotaso ja siitä johtuva kansainvälisen kaupan kasvu, vaikutti etenkin elektroniikka- ja sähköteollisuuden sekä kone- ja metalliteollisuuden viennin kaksinkertaistumiseen vuosina 2004–2007. Koska koneet ja laitteet ovat olleet suuressa osassa Suomen viennistä, finanssikriisin aiheuttama investointihyödykkeiden kysynnän supistuminen oli iso kolaus Suomen taloudelle. Vuoden 2009 aikana bruttokansantuote pieneni kahdeksan prosenttia ja loi siten ison kontrastin vuosien 2004–2007 voimakkaaseen talouskasvun aikaan. (Freystätter & Mattila 2011, 19–20.)

Kriisin iskettyä, työttömyysaste nousi Suomessa vuonna 2009 8,2 prosenttiin, joka tarkoitti 1,8 prosenttiyksikön nousua vuoden 2008 työttömyysasteeseen. Tämä oli ensimmäinen kerta sitten vuoden 1994 työttömyysuipun, kun työttömyysaste lähti selkeään nousuun. (Työvoimatutkimus 2009, 2010.) Oli siis yllättävää, että työttömyysaste pysyi miltei samana vuoden 2010 (n. 8,4 %) ja kääntyi laskuun vuoden 2011 aikana, jolloin se oli n. 7,8 % (Työvoimatutkimus 2011, 2012). Työttömyysasteella tarkoitetaan tässä 15–74 -vuotiaiden työttömien osuutta samanikäisestä työvoimasta (Tilastokeskus 2006).

Nuorten (15–24 v) työttömyysaste nousi vuosina 2008–2009 viisi prosenttiyksikköä, 16,5:stä prosentista 21,5:een prosenttiin. Työikäisistä nuorten ikäryhmä näyttää tilastojen valossa kärsineen 2000-luvun taantumasta eniten. (Työvoimatutkimus 2009, 2010.) Vuosina 2010 ja 2011 nuorten työttömyysaste jatkoi laskuaan ensin 21,4:ään prosenttiin ja sitten 20,1:een prosenttiin. (Työvoimatutkimus 2010, 2011; Työvoimatutkimus 2011, 2012). Verrattuna muihin EU-alueen euromaihin, Suomen nuorisotyöttömyys pysyi hyvin lähellä EU-keskiarvoa vuosina 2008–2009 (Keinänen & Sinivuori 2010, 11).

Kokonaistuotannon voimakkaaseen supistumiseen nähden, työttömyys kasvoi taantumien alkuvaiheessa suhteellisen vähän. Työttömyysaste kohosi jopa hieman alle OECD-maiden vastaavaa

keskiarvoa, vaikka tuotannon supistuminen oli OECD -keskiarvoon verrattuna kaksinkertainen (Ilmakunnas 2011, 24). Työttömyyden maltillista nousua taantuman aikana on selitetty mm. lomautuskäytännöillä, lyhyemmillä työviikoilla sekä lomarahojen vaihtamisella vapaa-aikaan. Joidenkin laskelmien mukaan lomautuskäytännöt ovat säästäneet jopa 0,8 % Suomen vakinaisista työpaikoista. (Freystätter & Mattila 2011, 30–34.)

3 NUORET TYÖELÄMÄTUTKIMUKSESSA

Työelämä tutkimuksessa nuoret esiintyvät karkeasti jaoteltuna kolmessa isommassa kontekstissa. Nämä ovat työttömyys- ja syrjäytymiskeskustelu sekä työelämän muutokseen liittyvä sukupolvikeskustelu.

3.1 Julkinen syrjäytymiskeskustelu Suomessa

Suomessa vallalla ollut syrjäytymiskeskustelu ja nuorisoon liittyvä yleinen huoli on tuntunut viime vuosina erityisen ajankohtaiselta, ja merkittävä osa julkisesta syrjäytymiskeskustelusta koskee nimenomaan nuoria. Nuoriin kohdistuva yhteiskunnallinen keskustelu on Jupin (2011) mukaan usein ongelmakeskeistä, huolestunutta ja negatiivissävytteistä. Vuoden 2008 taloudellisen taantuman myötä nuorisotyöttömyydestä ja nuorison potentiaalisesta syrjäytymisestä on tullut vakiintunut keskustelunaihe mediassa. (Juppi 2011, 200–201.) Komosen (2012) mukaan nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen ja pysäyttämiseen kohdentuva nuorisopolitiittinen ohjaus on tällä hetkellä ennennäkemättömässä suosiossa, ja mm. väestöön liittyvät demografiset muutokset ovat tehneet nuorisopolitiikasta entistä vahvemmin koulutus- ja työvoimapolitiikkaa. Syrjäytymisestä käytävää keskustelua vaivaa kuitenkin ongelmalähtöisyys ja epämääräisyys, ja se usein myös stigmatisoi syrjäytyneeksi määritellyn nuoren. (Komonen 2012, 31.)

Syrjäytyminen voi yksilötasolla olla syrjäytymistä esimerkiksi sosiaalisista suhteista, vallasta tai työstä. On ehdotettu, että mitä useammalla osa-alueella syrjäytymistä tapahtuu, sen syrjäytyneempi yksilö on. Syrjäytymisessä on karkeimmillaan kyse ulkoisista rajoitteista, jotka kaventavat yksilön toimintamahdollisuuksia ja heikentävät hänen suhdettaan yhteiskuntaan. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 125–126.) Syrjäytymiskäsitteen lavea määrittely ja rantautuminen osaksi arkipuhetta on herättänyt keskustelua siitä, kuka oikeastaan on syrjäytynyt tai vaarassa syrjäytyä. Jo 1980-luvun puolessa välissä ennustettiin syrjäytymisen käsitteen koskettavan pian miltei kaikkia (Lehtonen, Heinonen, Rissanen 1986; ref. Järvinen & Jahnukainen 2001, 125). Mm. Helne (2002) ja Juppi (2011) ovat todenneet käsitteen epämääräisyyden johtavan paradoksiin,

jossa melkein jokainen suomalainen nuori on jonkun määritelmän mukaan syrjäytynyt (ks. Juppi 2011, 217).

Edellä mainituista syistä johtuen, syrjäytymispuhe on Järvisen ja Jahnukaisen (2001) mukaan kokenut inflaation. Syrjäytymisen tullessa osaksi arkista puhettamme, termi on sekoittunut lähikäsitteisiin kuten esimerkiksi marginalisaatioon, köyhyyteen ja huono-osaisuuteen (emt. 125–126). Jupin (2011, 200) mukaan mediassa toistuvat tulkinnat syrjäytymisestä muokkaavat käsitystämme syrjäytyneistä, syrjäytymisvaarassa olevista ja ilmiön syistä ja seurauksista. Vaikka suomalainen syrjäytymiskeskustelu on alkanut kansainvälisesti katsottuna varsin myöhään, 1980-luvulla, se vakiintui kuitenkin nopeasti osittain sisällöllisen epämääräisyytensä vuoksi osaksi niin median, tutkijoiden kuin kansalaisten sanastoa. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 129.)

Pohjola (2001, 190) näkee syrjäytymiskeskustelun vallan puheena ja yhteiskunnallisen hallinnan osana, joka määrittelee sitä, miten meidän tulisi elää. Sandbergin (2015, 16) mukaan syrjäytymisen hallinnasta voidaan löytää lukuisia hallinnan tasoja, jossa hallinta on määrittelyjä, ennakointeja ja laskettavaan muotoon muokkaamista sekä syrjäytyneiksi määriteltyjen ohjaamista hallitusti, laskelmoidusti ja johdonmukaisesti tärkeiksi pidettyjen päämäärien saavuttamiseksi. Viimeisten vuosikymmenten aikana syrjäytymistä käsitelleissä politiikkaohjelmissa syrjäytymiselle on määritelty yli viisikymmentä erilaista riskitekijää. Yksi näistä on työttömyys, joka nähdään yhtenä keskeisimmistä tekijöistä syrjäytymisen prosessin käynnistymisessä tai toteutumisessa (emt. 156).

3.1.1 Sosiaalisten ongelmien elinkaari

1990-luvun lama vaikutti suomalaiseen syrjäytymiskeskusteluun vaimentavasti sillä ajankohtainen tutkimus keskittyi konkreettisempiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, kuten työttömyyteen ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyteen. Keskustelun virittyä uudelleen, se liittyi vahvasti osaksi pitkäaikaistyöttömyydestä käytyä keskustelua ja aihealueet yhdistyivät laajemmaksi ”nuoriso-ongelmaksi”. Käsitteiden yhdistyminen vei syrjäytymiskeskustelua pois juuriltaan

sosiaalipoliittisesta köyhyyden ja huono-osaisuuden tutkimustraditiosta kohti koulutus-, ja työelämä tutkimusta. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 130.)

Suomalainen 90-luvun syrjäytymiskeskustelu on Järvisen ja Jahnukaisen (2001, 130) mukaan seurannut Anthony Downsin sosiaalisten ongelmien elinkaarimallia. Downs (1972) kehittämässä mallissa (*issue-attention cycle*) on viisi eri vaihetta, joka alkaa eräänlaisella esivaiheella, jossa ongelma tai huolestuttava kehitys saattaa olla ammattilaisten keskuudessa huomattu, mutta se ei ole löytänyt tietänsä julkiseksi. Tätä seuraa yhtäkkinen tietoisuus ja huolestuneisuus kansallisella tasolla, usein jonkin dramaattisen tapahtumasarjan myötä. Usein herää myös jopa euforinen innostuneisuus, jolloin ollaan luottavaisia, että yhteiskunta kykenee tekoihin ongelman ratkaisemiseksi nopeastikin. (emt. 39.)

Kolmannessa vaiheessa ymmärretään ratkaisun kallis hinta, joka pitää sisällään niin yhteiskunnan rahallisen panostuksen kuin mahdollisen ratkaisun vaatiman uhrautumisen toisten hyväksi. Seuraavaksi voidaan huomata kuinka ongelmaa kohtaan osoitettu julkinen kiinnostuneisuus alkaa hiipua, osittain siksi, että on oivallettu kuinka kallista ja vaikeaa sen ratkaiseminen olisi. Tämä voi näkyä niin tylsistymisenä, lannistumisena kuin ongelman vaimentamisena. Viimeisessä vaiheessa ongelma on jo syrjäytetty julkisesta valokeilasta ja se siirtyy tilaan jossa se välillä nauttii kiinnostuksen pyrähdyksistä, sillä sen suhde julkisuuteen on nyt toisenlainen. Downs (1972) korostaa, että ongelman julkituominen on saattanut alussa johtaa uusien lakien, säädösten tms. läpiviemiseen, joka on nyt muuttanut sen alkuperäistä asemaa. (Downs 1972, 39–41.)

Suomalaisen syrjäytymiskeskustelun kannalta relevanttia on Downs (1972) näkemys, jonka mukaan kerran valokeilassa ollut ongelma voi joko nostaa päätään uudelleen tai liittyä uuteen ongelmaan. Siksi ongelmat, jotka ovat läpikäyneet syklin kertaalleen, nousevat herkemmin pintaan uudelleen ja herättävät enemmän huomiota ja huolestuneisuutta kuin vielä mallin esivaiheessa olevat ongelmat. (emt. 41). Mallin avulla voidaan selittää laman jälkeistä syrjäytymiskeskustelua ja sen heräämistä uudelleen 2000 -luvulla. Mm. Sandberg (2015, 316) näkee syrjäytymisen kasvaneen uuden vuosituhaten perustavanlaatuisesti yhteiskuntapoliittiseksi kysymykseksi. Etenkin ennaltaehkäisevyyden ja varhaisen puuttumisen periaatteen myötä huono-osaisuuskeskustelun

painopiste on siirtynyt jatkuvasti enemmän kohti lapsia ja nuoria. Huomionarvoista on, että vaikka syrjäytymiskeskustelu on ollut voimissaan jo 1980 -luvulta saakka, syrjäytyminen on yhä jotain uutta. Tuntemattomana uhkana, syrjäytyminen on synnyttänyt vaatimuksen uudesta ja laaja-alaisesta syrjäytymistiedosta, jotta tuntemattomasta voidaan tehdä hallittavissa oleva riski. Syrjäytymisriskien ulottuessa lähes kaikkialle myös ongelman ratkaisu jää kaikille, ja samalla myös ei kenellekään. (Sandberg 2015, 316–327.)

3.1.2 Moraalinen paniikki

Pohjolan (2001, 189) mukaan nuoret ymmärretään herkästi yleiskategoriana, jossa keskeneräinen kiinnittyneisyys yhteiskuntaan herättää moraalista huolta. Moraalinen huoli synnyttää nuorten syrjäytymiseen liittyvän yleistävän myytin. Myös Juppi (2011, 201) viittaa moraaliseen huoleen paniikin termillä, jossa nuori nähdään uhkana ja vihollisena tai jonkin uhan kohteena. Moraalinen paniikki on sosiologinen käsite, jota on tutkittu suhteellisen paljon 1970-luvun lopulta lähtien. Käsitteellä viitataan liioiteltuun tai harhaanjohtavaan yhteiskunnalliseen huoleen, vihaan tai ahdistukseen, joka kumpuaa yhteiskunnan sosiaalista järjestystä vaanivasta uhkasta. Käynnistävinä tekijöinä ovat yleensä hälyttävät mediatarinat, sekä niiden synnyttämät muutokset esimerkiksi politiikan tai lainsäädännön tasolla. (Krinsky 2013, 1.)

Thompson (1998) näkee nuorten olevan se ihmisryhmä, johon riskinäkökulma liitetään kaikista useimmiten. Moraalinen paniikki on kuitenkin harvoin liitetty lapsiin, mutta usein nuoriin, mikä kertoo nuorten asemasta lapsuuden ja aikuisuuden rajapinnassa, jossa he ovat sekä riskien kohde että niiden lähde (Thompson 1998 ref. Krinsky 2013, 229). Juurikin aikuisuuden kynnyksellä eläminen johtaa Krinskyn (2013, 229) mukaan eräänlaiseen marginalisaatioon, jossa nuoret voidaan asettaa joko uhrin tai vihollisen asemaan. Garlandin (2008, 12) mukaan nuorisoon liittyvissä paniikeissa keskiössä on miltei aina jonkinlainen poikkeavuus, joka herättää sosiaalisen reaktion.

Hiilamon (2012) mukaan uuden aallon syrjäytymiskeskustelussa on paljon moraalisen paniikin piirteitä. Nuorten jättäytyminen koulutuksen ulkopuolelle on erilaisten seminaarien, toimenpideohjeiden ja uutisten aihe. Syrjäytymisen ehkäisyä Hiilamo pitää joutilaisuuden, laiskuuden ja toimeettomuuden torjuntaohjelmana, jossa kukaan ei kysy mikä normiaikuisten maailmassa on pielessä, kun se ei nuoria tunnu houkuttelevan. (Hiilamo, 2012.) Siltala (2013) näkee finanssikriisin aikaisen moraalisen paniikin nuorten laiskuudesta toistavan 1990-luvun laman kaavaa, jossa nuoret saivat syntipukin aseman. Tuolloin nuorten työmarkkinoiden romahtamista selitettiin heidän asenteillaan ja keskustelua käytiin yleistämällä sekä tilastoja huomioitta jättämällä. Vuosina 2007–2008 moraalinen paniikki nuorison pehmenemisestä ulottui kaikkialle länsimaihin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa nuorten katsottiin oppineen väärä ammatteja, kun taas Saksassa nuorison katsottiin vajonneen hedonismiin ja kadottaneen opiskelu- ja työmotivaationsa. (Siltala 2013, 9, 18–19.) Nuorisoon liittyvät moraaliset paniikit tuntuvat toistavan pitkälti työttömyyden, laiskuuden ja syrjäytymisen teemoja.

Moraalisen paniikin käsite sekoittuu herkästi nuoriso-ongelman käsitteeseen. Toivosen (2013) mukaan moraaliset paniikit tulisi kuitenkin nähdä yhtenä tärkeänä osana nuoriso-ongelmista käytyä keskustelua. Tämän näkemyksen mukaan moraalinen paniikki on se välittävä tekijä, joka suuntaa kyseessä olevan nuorisodiskurssin median ja myös kansan tietoisuuteen, ja rakentaa siten nuoriso-ongelmaa. Jos ilmiötä tarkastelee laajasta näkökulmasta, yksittäinen ongelmakeskustelu etenee aaltomaisesti kun taas moraalinen paniikki esiintyy siinä ainoastaan hetkellisinä piikkeinä. Jotkut ongelmat katoavat kokonaan keskustelun piiristä kun taas toiset hiipuvat, mutta nousevat jälleen uudestaan valokeilaan. (Toivonen 2013, 268–269.)

3.2 Suomalainen nuorisotyöttömyys tilastojen valossa

Suomalaiset 15–24 -vuotiaat nuoret saavat useimmiten opinto- ja asumistukea, mutta käyvät myös töissä, sillä itsenäistyminen ja kotoa poismuutto tapahtuu usein opiskelun alkaessa ja taloudellinen tarve ansiotyölle on olemassa. Työtä tehdään niin opiskeluiden ohessa kuin lukukausien välissä, kesä- ja joululomilla. (Keinänen & Sinivuori 2010, 5–6.)

Keinäsen ja Sinivuoren (2010, 5) mukaan nuoret ovat yleensä ne, jotka laskusuhdanteessa ensimmäisenä putoavat työmarkkinoilta. Räisänen (2010, 3) korostaa, että vaikkakin nuorten työttömyys kasvaa taantumassa nopeasti rekrytoinnin vähentyessä, se myös helpottaa ensimmäisenä taloudellisen kasvun taas käynnistyessä. Näin kävi myös tämän tutkimuksen kontekstina toimivassa finanssikriisin jälkeisessä taantumassa, jossa kuitenkin vuosi 2009 jäi nuorisotyöttömyyden pohjakosketukseksi. Vuonna 2009 yleinen työttömyysaste kääntyikin nousuun ensimmäisen kerran sitten 1990-luvun laman, mutta pysyi miltei samana vuoden 2010, joten yhteiskunnallinen huolestuneisuus nuorista on tästä näkökulmasta ymmärrettävää. (Työvoimatutkimus 2009, 2010.)

On kuitenkin arvioitu, että puolet nuorista siirtyy työmarkkinoille n. 22-vuoden iässä, joka herättää pohtimaan työttömyysasteen hyödyllisyyttä arvioidessa nuorten (15–24-vuotiaat) asemaa ja työttömyyttä työmarkkinoilla. Suomessa työttömyyslukuja julkaistaan kahdesta eri lähteestä; Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta ja Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastosta. Ensimmäinen on tarkoitettu kansainvälisesti vertailukelpoisten tietojen tuottamiseksi niin työllisyydestä kuin työttömyydestä, kun taas jälkimmäinen on luotu työhallinnon tarpeisiin. (Sinivuori & Keinänen 2010, 6–9.)

Tilastoissa on merkilläpantava ero, joka on tärkeä huomata etenkin nuorten kohdalla. Työvoimatutkimuksessa opiskelija määritellään työttömäksi jos hän tutkimusviikolla on vaille työtä, ja on aktiivisesti etsinyt edeltävän neljän viikon aikana työtä ja voisi aloittaa ne seuraavan kahden viikon kuluessa. Opiskelija voi myös saada työttömän statuksen jos hän odottaa sovittua työtä alkavaksi kolmen kuukauden kuluessa, mutta voisi aloittaa työt jo seuraavan kahden viikon aikana. Tämä katsontatapa aiheuttaakin työttömyyshiippuja etenkin keväälle, kun opiskelijat etsivät kesätöitä. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastoissa opiskelija ei voi olla työtön työnhakija, edes loma-aikoina. (Tilastokeskus 2013.) Asplundin ja Vanhalan (2013, 1) mukaan nuorten työttömyysongelman ymmärtämiseen vaikuttaa ennen kaikkea se, kuinka luotettavasti nuorten työttömyyttä pystytään arvioimaan.

Koska 15–24 -vuotiaista suomalaisista suurin osa opiskelee, työttömyysaste ei oikeastaan kerro heidän tilanteestaan paljoakaan. Nuorten työttömyyden mittaamisen onkin todettu olevan aikuisten työttömyyden arviointia vaikeampaa (Asplund & Vanhala 2013, 1). Larjan (2013, 1) mukaan nuorten työttömyysastetta tulkitaan usein liian yksioikoisesti ja puhtaasti väärin. 20 prosentin työttömyysaste voidaan esimerkiksi tulkita niin, että joka viides nuori on työtön, jolloin tulkinnasta on helppo muodostaa huomiota herättäviä uutisotsikoita. Todellisuudessa nuorisotyöttömyys tarkoittaa usein Suomessa opiskelijaa, joka etsii osa-aikaista tai kesätyötä. Esimerkiksi vuonna 2011 15–24 -vuotiaista työttömistä 60 prosenttia oli työttömiä opiskelijoita ja 24 prosenttia ilmoitti olevansa työttömiä, mutta hakevansa pelkästään osa-aikatyötä. (emt. 3).

Sytä pelkän osa-aikaisen työn hakemiseen saattaa toki olla useita, tyypillisin on todennäköisesti opiskelu. Larjan (2013, 3) näkemyksen mukaan todellisia työttömiä ovat opiskelemattomat 15–24 -vuotiaat työttömät, ja vuonna 2011 tämä prosenttiosuus oli koko ikäluokasta neljä prosenttia. Lisäksi viisi prosenttia ikäluokasta oli nk. työvoiman ulkopuolella olevia, joilla tarkoitetaan sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa, kurssilla tai asepalveluksessa. (emt. 3–6.) Työvoiman ulkopuolella oleva (Engl. *Not in Employment, Education or Training; NEET*) on Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa käytetty termi, joka eroaa Euroopan komission tilastoyksikön, Eurostatin, NEET -asteesta siten, että siinä varusmies- ja siviilipalvelua suorittavat henkilöt ovat mukana aineistossa (Tilastokeskus 2006).

Ulkopuolisuuden syitä saattaa olla esimerkiksi työkyvyttömyys, lapsen hoitaminen kotona, pääsykokeisiin lukeminen, varusmiespalvelun alkaminen tai jokin muu toiminta. Tulee kuitenkin muistaa, että nuorille työvoiman ulkopuolella oleminen on usein väliaikainen tilanne. Pitkäaikainen nuorisotyöttömyys onkin Suomessa EU-maiden alimmalla tasolla ja toisin kun muualla Euroopassa, talouskriisin vaikutus nuorten pitkäaikaiseen työttömyyteen jäi Suomessa varsin pieneksi. (Larja 2013, 3–6.)

Tilastojen valossa, taantuman vaikutukset nuorten todelliseen työttömyyteen tarkasteltavan ajanjakson aikana ovat jääneet suhteellisen pieniksi. Tieto herättää pohtimaan miten yhteiskunnallinen huoli nuorisotyöttömyydestä on, tilastotiedosta huolimatta, saanut vahvaa

jalansijaa julkisessa keskustelussa.

3.3 Uuden sukupolven työntekijät

Nuorisoon liittyviä työelämäkysymyksiä on myös tutkittu Y-sukupolven ja työelämän muutoksen näkökulmasta. Sukupolvi nähdään työelämäkeskustelussa yhteiskunnallisena sukupolvena, joka muodostuu jotakuinkin samoihin aikoihin syntyneistä ihmisistä. Sukupolvirajaukset saattavat vaihdella, mutta Y-sukupolveen kuuluvaksi voidaan ajatella vuosina 1977-1997 syntyneitä. Tämä sukupolvi on ottanut enenevässä määrin jalansijaa suomalaisessa työelämässä. (Alasoini 2012, 104.)

On arvioitu, että Y-sukupolven osuus työllisistä vuosina 2010-2020 kasvaa 20 prosentista noin 45 prosenttiin. (Alasoini 2012, 104). Koska Suomen väestökehitys on epätasaista, työmarkkinoille tulevien ja työmarkkinoilta poistuvien ikäluokkien kokoero on vuosittain noin 10 000–15 000 henkilöä, aina vuoden 2020 loppuun asti. Suomalaisen työelämän rakenne on muuttunut näin rajusti viimeksi vuosina 1965-1975, kun sotien jälkeen syntyneet astuivat työelämään. (Alasoini 2010, 11–12.)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että Y-sukupolvi ajattelee työstä eri tavoin kuin aikaisemmat sukupolvet. Työlle uhrautuminen ei ole itseisarvo ja vapaa-ajan merkitys on suuri. Y-sukupolvelle ei myöskään kelpaa mikä tahansa työ, vaan tärkeää on tehdä sellaista työtä, joka sopii omiin arvoihin ja on mielekästä. (Järvinen & Alasoini 2012, 7–8.) Työelämän valtaava sukupolvi ei siis jaa suurten sukupolvien työtä koskevaa velvollisuusetiikkaa, ja siksi työhön kiinnittyminen ei ole velvollisuuden ohjaamaa, vaan pikemminkin omien yksilöllisten arvojen (Alasoini 2010, 14). Alasoinin (2012, 104) mukaan suhtautuminen Y-sukupolven työelämävalmiuksiin on ristiriitaista ja sukupolvesta, ja siihen liitetystä ominaisuuksista, on tullut suorastaan myyttinen.

On kuitenkin ennustettu, että tuleva sukupolvi pärjää muuttuvassa työelämässä varsin hyvin mm.

peliosaamisensa avulla. Y-sukupolvea nimitetään siksi myös pelaajasukupolveksi, joka osaa suunnistaa työelämässä lapsena ja nuorena hankitun pelisilmän ja vuorovaikutteisen internetosaamisensa avulla. (Järvinen&Alasoini 2012, 14–15.) Pelaajasukupolven lisäksi, uuden sukupolven työntekijöitä ollaan kutsuttu mm. Peter Pan -sukupolveksi, Milleniaaleiksi ja Mosaiikeiksi (Burkus 2010, Zemle et al 2000, ref. Suutarinen 2011, 19). Uudenlainen työorientaatio on siis erilainen, mutta siitä ei ole tarvetta olla huolissaan (Järvinen&Alasoini 2012, 14–15). Myös 2000-luvun kansalliset Nuorisobarometri -tutkimukset antavat ymmärtää, että työ on nuorille yhä tärkeää, mutta mahdollisesti eri tavalla kuin aikaisemmin. Y-sukupolvinäkemyksen mukaisesti, nuoret korostavat sisällön merkitystä työssä. (Tuppurainen 2010, 17.)

Nuoriin liitetyt julkiset sukupolvinäkemykset voivat myös johtaa tutkimustulosten yleistämiseen esimerkiksi mediassa, joka usein kiinnostuu muutoksista ja vastakkaisasettelusta. Nuorten työelämään pääsyn kannalta on erittäin tärkeää, miten tulevat työnantajat mieltävät heidän sukupolvensa. On ehdotettu, että lehtijutut ”vaativasta” Y-sukupolvesta saattaisivat pelottaa perinteisimpien alojen rekrytoijia. (Tuohinen 2010, 39–40.) Vaativuus kytkeytyy kuitenkin laajemmin yleiseen koulutustason nousuun, joka Alasoinin (2010, 19) mukaan nostaa myös työn sisältöön kohdistettuja odotuksia.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTIINEN JA METODOLOGINEN VIITEKEHYS

4.1 Sosiaalinen konstruktioismi

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiaalisen konstruktioismin perinne. Sosiaalinen konstruktioismi on saanut vuosien varrella vaikutteita niin sosiologiasta kuin sosiaalipsykologista, ja yksi isoimmista vaikuttajista on Burrin (1996, 10) mukaan ollut Bergerin ja Luckmannin teos *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* (engl. *The social construction of reality*) vuodelta 1966. Bergerin ja Luckmannin (2002, 226) mukaan tietoa ei nähdä neutraalina itsestäänselvyytenä, vaan sosiaalisesti rakentuneena.

Sosiaalisesta konstruktioismista ja tiedon rakentumisesta paljon kirjoittaneen sosiaalipsykologi Kenneth Gergenin mukaan kielenkäyttö tulisi ymmärtää aktiiviseksi sosiaalisesti toiminnaksi, jonka kautta ilmiöt saavat muotonsa ja jonka myötä sosiaalisesti jaettu tieto rakentuu ja myös uusiutuu. Ilmiöiden kuvauksessa käyttämämme kieli ja sen rakentama ymmärrys, eli tieto, on näin sosiaalinen konstruktio, joka on kulttuuriin, aikaan ja paikkaan sidottu. (Nikander 2001, 282–283.)

Sosiaalisen konstruktioismin mukaan me siis merkityksellistämme maailmaa kielen avulla ja myös kohtaamme aina todellisuutemme jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä. Ilmiöiden ja asioiden merkityksellistäminen tapahtuu niin vakiinnuttamalla kuin erontekojen kautta, jolloin ilmiö saa merkityksensä suhteessa johonkin toiseen. Vakiinnutetut ilmiöt ja asiat sekä niiden merkitykset auttavat meitä toimimaan jokapäiväisessä elämässämme, ja voimme usein luottaa muiden ihmisten jakavan käsityksemme toimiessamme heidän kanssaan vuorovaikutuksessa. Voimme esimerkiksi olettaa muiden saman kulttuurin edustajien ymmärtävän meitä puhuessamme vaikkapa tuolista, työpaikasta yms. (Jokinen 1999, 39–40.)

Tärkeimpänä todellisuutta ylläpitävänä toimintana on pidetty keskustelua. Jotta keskustelu voi ylläpitää todellisuutta tehokkaasti, sen täytyy olla johdonmukaista ja jatkuvaa. (Berger & Luckmann 2002, 172–174.) Sosiaalinen konstruktioismi näkee asioiden ja ilmiöiden merkityksellistyvän juurikin keskustelussa ja ihmisten välisessä kommunikaatiossa, jossa jatkuvasti

käydään kamppailua siitä miten asioita merkityksellistetään. Tässä luokittelun kamppailussa toiset merkityksellistämisen tavat saavat vahvempaa jalansijaa kuin toiset. (Jokinen 1999, 40.)

Sosiaalisen konstruktionismin suhde diskurssianalyysiin on tiivis, ja esimerkiksi Jokisen (1999, 39) mukaan diskurssianalyysin teoreettinen koti on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa. Tämä näkyy mm. tutkimuskohteen valinnassa, johon *valitaan ne kielelliset prosessit ja niiden tuotokset, joissa ja joiden kautta sosiaalinen todellisuutemme ja kanssakäymisemme rakentuvat* (emt. 40–41).

4.2 Diskurssianalyysi

Tutkimukseni metodologinen lähtökohta on diskurssianalyysi. Suoninen (1999, 19) määrittelee tutkimusmetodologian, tai oikeastaan lähestymistavan, hyvin yleisellä tasolla seuraavasti *”diskurssianalyysi on kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa käytännöissä”*. Merkitysvälitteisen toiminnan tutkimuksella tarkoitetaan kulttuurisia merkityksiä ja sitä, miten yhteinen sosiaalinen todellisuutemme rakentuu. Kulttuurin ajatellaan ilmenevän, rakentuvan ja uusiutuvan vuorovaikutuksessa ja kielenkäytössä, jolloin myös kielenkäyttö nähdään tekemisenä. (Jokinen & Juhila 1999, 54.)

Diskurssianalyysi on saavuttanut vahvaa jalansijaa tutkimuksellisena lähestymistapana 1980-luvulta lähtien, ja on nykyään jakautunut erilaisiin tutkimustraditioihin. Nämä traditiot eroavat toisistaan teoreettisen perinteensä, tutkimusmenetelmiensä, ja tietokäsitystensä perusteella, sekä ennen kaikkea siinä miten diskurssi määritellään. (Wetherell 2001a, 382.)

Kriittisyys ja tutkijan julkituotu poliittinen tai sosiaalinen näkökulma on vahvasti läsnä nk. kriittisessä diskurssianalyysissä (Wetherell 2001a, 384). Kriittisen diskurssianalyysin piirissä tehdyt tutkimukset liittyvät usein valtasuhteisiin, kontrolliin ja vähemmistöihin ja Van Dijkin mukaan (ks.

Wetherell 2001a, 383–384) pyrkimys on yhteiskunnalliseen muutoksen kriittisen ymmärryksen kautta, ottamalla tutkijana epätasa-arvosta eniten kärsivän rooli (Van Dijk 2001, 301-302). Tämä tutkielma ei sijoitu puhtaasti kriittisen diskurssianalyysin perinteeseen, mutta on luonteeltaan kuitenkin kriittisesti yhteiskunnalliseen ilmiöön tarttuva. Wetherellin (2001a, 385) mukaan diskurssianalyysissä on hyvin yleistä ottaa jonkinlainen poliittinen tai kriittinen asema tutkimuksentekoon, mutta kriittisyyden taso voi vaihdella vahvasti julkituodusta poliittisesta agendasta tutkimustulosten sosiaalisten ja poliittisten vaikutusten tarkasteluun.

4.2.1 Selonteot

Keskeistä diskurssianalyysin ymmärtämiseksi ovat selonteot, joilla tarkoitetaan analyysissä tarkasteltavia kuvauksia. Selontekojen avulla teemme itsellemme ja toisillemme ymmärrettäväksi itseämme ja maailmaa, mutta samalla myös rakennamme ja muokkaamme maailmaa selontekojen avulla. Selonteot eivät siis ole diskurssianalyysissä pelkkiä kuvauksia, joita ihmiset kieltä käyttäessään tuottavat, vaan niillä on oma merkityksellistävä voimansa. (Suoninen 1999, 20, Jokinen & Juhila 1999, 67.) Ilmosen (2007, 126) mukaan diskurssianalyysissä yksilölliset puheet ja niiden tuottamat merkitykset sulautetaan osaksi diskursseja, joilla todellisuutta tuotetaan ja luodaan jollakin tietyllä sosiaalisella kentällä.

Näkemyksien kielenkäytön toiminnallisista ominaisuuksista on konstruktionistisesta perinteestä kotoisin, jonka mukaan kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuuttamme eikä pelkästään kuvaa sitä. Kielenkäytön toiminnallisuus pitää myös sisällään näkemyksen, jonka mukaan kieli mahdollistaa erilaisten versioiden luomisen todellisuudesta. Diskurssit ovat näin ollen aktiivista konstruointia, jossa ilmaisut valitaan esimerkiksi kontekstin mukaan. Toiminnalliseksi kielen tekee myös sen merkityksiä tuottava luonne (ks luku 5.1). (Wetherell 2001b, 15–18.)

4.2.2 Diskurssi

Selonteista pyritään analyysin avulla paikantamaan kielen avulla tuotetut merkityskokonaisuudet,

diskurssit (Suoninen 1999, 21–22). Cameronin ja Panovic'in (2014) mukaan diskurssi voidaan määritellä usealla eri tavalla, usein kuitenkin kolmen eri teeman mukaisesti. Diskurssi voidaan ymmärtää lauseen yläpuolella olevana kielenä, kielenkäyttönä tai sosiaalisena toimintana, jossa kieli on keskeisessä asemassa. (emt. 3–4.)

Ensimmäinen tapa ymmärtää käsite on tyypillinen kielitieteelle, kun taas sosiaalitieteissä diskurssi usein määritellään *kielenkäytön* kautta ja esimerkiksi lähteenä ihmisten asenteille, uskomuksille, kokemuksille ja käytännöille. (Cameron & Panovic' 2014, 4–6.) Fairclough'n (2003) mukaan diskurssi voidaan mieltää näkökulmana, joka ilmentää niin fyysistä, henkistä kuin sosiaalista maailmaamme. Näkökulmia saatetaan ilmaista hyvinkin eri tavoin, ja siksi eri diskurssien suhteita toisiinsa tulisi aina myös pohtia. Niin kuin ihmissuhteet, myös diskurssit voivat esimerkiksi täydentää toisiaan, kilpailla keskenään tai toimia toisiinsa nähden dominoivassa tai alisteisessa asemassa. (Fairclough 2013, 124.)

Suoninen (1999) tarkoittaa diskurssilla eheää merkityskokonaisuutta, joka rakentaa sosiaalista todellisuutta jollakin tietyllä tavalla. Diskurssien paikantaminen yllä kuvatuista selonteoista on mahdollista, koska toimijat joutuvat selonteoissaan käyttämään niiden diskurssien aineksia, jotka ovat kulttuurisesti yhteisesti ymmärrettyjä. (Suoninen 1999, 21–22, 33.) Näin ollen mitä tahansa merkityskokonaisuutta ei välttämättä voida kutsua erilliseksi diskurssiksi, sillä näkökulman tulisi olla niin yleinen, että sen voidaan ajatella olevan jonkun ihmisryhmän yhteisesti jakama. Lisäksi diskurssi edellyttää myös tiettyä ajallista vakautta ja toistoa, jotta se vakiintuisi osaksi kielenkäyttöämme. Diskurssit voivat myös vaihdella laajuutensa mukaan, jolla tarkoitetaan sitä kuinka suurta osaa maailmaa ne koskettavat ja kuinka paljon erilaisia näkökulmia ne voivat synnyttää. (Fairclough 2013, 124.)

Tässä tutkimuksessa diskurssi ymmärretään mm. Suonisen ja Fairclough'n näkemyksen mukaisesti eheänä merkityskokonaisuutena, mutta myös näkökulmana, joka ilmentää, rakentaa, merkityksellistää ja muokkaa sosiaalista todellisuuttamme.

4.2.3 Minuus ja identiteetti

Diskurssitutkimuksen kentällä minuuden ja identiteetin ymmärrys saattaa poiketa maallikkokäsityksestä hyvinkin merkittävällä tavalla. Nykyään diskurssitutkimuksessa vallalla oleva käsitys identiteetistä pohjaa sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan kielenkäyttö rakentaa minuuttamme.

Koska kielenkäyttö on monitulkinnallista, utuista ja harvoin täysin yksiselitteistä, ei myöskään minuutta voida ymmärtää täysin yksiselitteisesti (Jokinen & Juhila 1999, 68). Burr (1996, 27) ehdottaa, että mieltäisimme persoonallisuuden ja minuuden ihmisten välissä sijaitsevana asiana, eikä sisäisenä ominaisuutena. Muutos identiteetin ymmärtämisessä on De Finan (2011, 264) mukaan seurausta minuuden uudelleenmäärittelystä, jossa ollaan siirrytty kohti näkemystä, jossa ihmisten välinen vuorovaikutus ja siinä käytetty kieli nähdään identiteettimme lähteenä. Identiteettiä ei diskurssitutkimuksessa enää ymmärretä staattisena olemisen tapana, vaan pikemminkin tekemisenä ja konstruoimisena (emt. 264–266).

Ihmisten itselleen omaksumia, tai toisillensa antamia, identiteettejä voidaan tarkastella eri identiteettityyppien-, ja jatkumoiden kautta. Yksi tapa hahmottaa identiteetin käsitettä on pohtia sitä yksilöllisyyden ja kollektiivisuuden asteella. Tämä näkemys korostaa identiteetin tilanteisuutta. Kahdenkeskisissä vuorovaikutustilanteissa käymme usein identiteettineuvottelua yksilöllisestä identiteetistämme, kun taas esimerkiksi institutionaalisissa tilanteissa saatamme puhua ryhmän jäsenen äänellä, jolloin ainakin osa identiteettiämme on kollektiivinen. Näiden lisäksi identiteettiä voi myös tarkastella henkilökohtaisen ja sosiaalisen jatkumolla. Sosiaalisella identiteetillä tarkoitetaan kuulumista laajoihin kategorioihin, kuten esimerkiksi rotuun tai sukupuoleen. Henkilökohtaiset identiteetit ovat konstruktioita, jotka saattavat sisältää eri kategorioiden jäsenyyksiä, mutta myös fyysisiä tai moraalisia piirteitä, jotka erottavat meidät muista. Viimeisenä identiteettityyppinä voidaan nähdä tilanteiset identiteetit, joilla tarkoitetaan niitä rooleja joita käytämme eri vuorovaikutustilanteissa. Diskursseissa identiteetit kuitenkin usein sekoittuvat ja niiden rajat häilyvät, usein päällekkäisyyksien vuoksi, mutta myös siksi, että osa identiteeteistämme ovat hyvinkin pysyviä ja toiset enemmän neuvottelunvaraisia. (De Fina 2011, 268–289.)

On tärkeää huomata, että identiteettimme eivät kuitenkaan muodostu sattumanvaraisesti, vaan ne ovat vahvasti sidottuja yhteiskunnan rakenteisiin ja käytäntöihin, joissa osa diskursseista on valta-asemassa suhteissa toisiin. Nämä diskurssit käsitetään totuudeksi, sillä ne ovat laaja-alaisesti yhteiskunnassa hyväksytyjä ja usein valtaapitävien intressien mukaisia. (Burr 1996, 55–56.)

Burr (1996) käyttää identiteetistä kankaan metaforaa, jossa jokainen kuitu konstruoidaan tarjolla olevista diskursseista käsin ja punotaan yhteen identiteetiksi (kankaaksi). Identiteettimme on siis sosiaalinen konstruktio, joka rakentuu kielen ja muiden symbolien kautta. (emt. 51.) Wetherell (1996) tiivistää konstruktionistisen ja diskursiivisen identiteettikäsitteen toteamalla, että jo pelkästään puhumalla me rakennamme identiteettejä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että luomamme konstruktio koostuvat kulttuurimme monista äänistä ja ovat jatkuvasti muuttuvia. (emt. 224.)

4.2.4 Positio ja subjektipositio

Koska identiteetti nousee vuorovaikutuksesta, se rakentuu ja muodostuu niistä diskursseista, jotka ovat kulttuurissamme läsnä ja joihin vuorovaikutuksessa viittaamme (Burr 1996, 51). Kun identiteetin ajatellaan määrittävän diskurssista käsin, käytetään yleensä nimitystä subjektipositio, joka korostaa sitä, että tietyissä diskursseissa ihmisille rakentuu tietynlaisia identiteettejä (Jokinen & Juhila 1999, 68–69). Tällä tarkoitetaan sitä, että subjektipositiot ohjaavat meitä siinä, minkälaisia identiteettineuvotteluja voimme vuorovaikutustilanteissa ylittäänsä käydä ja miten me voimme yhteiskunnassa toimia (Burr 1996, 150). Positiosta käytetään usein rinnakkain termiä asema ja subjektipositioista vastaavasti toimija-asemaa. Käytän näitä synonyymejä tutkielmani empiirisessä osassa position ja subjektiposition sijaan, sillä koen niiden istuvan paremmin suomen kieleen.

Daviesin ja Harrén (2001) mukaan se keitä olemme on avoin kysymys, jonka vastaus vaihtuu sen mukaan mitkä positiot, tai asemat, ovat meille tarjolla. Minuuden rakentuminen ja maailman tulkitseminen tapahtuu prosessin kautta, jossa ensin opimme ymmärtämään niitä kategorioita, jotka erottelevat ja yhdistävät ihmisiä (esimerkiksi nainen/mies, aikuinen/lapsi). Tämän jälkeen alamme osallistua sellaisiin diskursiivisiin käytäntöihin, joissa merkitys näille kategorioille rakentuu

ja myös kuvittelemme itsemme erilaisiin kategorioihin kuuluviksi. Tämän seurauksena tietoisuus omista ominaisuuksista kasvaa, jonka myötä näemme itsemme sijoittuvan eri kategorioiden alaryhmiin ja myös kuuluvan maailmaan tietyllä tavoin, valitsemastamme asemista käsin. Daviesin ja Harrén näkemyksen mukaan nimenomaan position käsite kuvastaa parhaiten minuuden ja identiteettimme monimuotoisuutta ja diskursiivista rakentumista. (emt. 263-264.)

Diskurssitutkimuksessa positio on diskurssista käsin määritelty asema, jossa meidät määritellään ihmisinä tietynlaisiksi. Voimme pelkästään hyväksyä tai yrittää vastustaa meille tarjottua asemaa ja mikäli hyväksymme sen, hyväksymme myös kyseiseen asemaan kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet. Subjektipositiolla tarkoitetaan kuitenkin hyväksyttyä asemaa, jolloin olemme emotionaalisesti sitoutuneita meihin liitettyihin ja itseemme liittämiin kategorioihin sekä oman moraalijärjestelmämme kehittämiseen. Näin ollen minuuden tunteemme ja esimerkiksi se, mikä meille on soveliasta tai sopimatonta tehdä, on diskurssien tarjoamien subjektipositioden tulosta. Osa positioista ovat kuitenkin vaihtuvia ja osa pysyviä, ja siksi ajatellaan, että minuuden kokemus onkin yhtä kuin diskurssien tarjoamien subjektipositioden kokonaisuus. (Burr 1996, 145–146.)

Tässä tutkimuksessa käytän analyysissäni identiteetin sijaan aseman tai toimija-aseman käsitettä, sillä käsittelen aineistoa hyvin diskurssilähtöisesti. Mielestäni aseman käsite kuvaa parhaiten juurikin identiteetin moniulotteisuutta ja sen diskurssilähtöistä ilmentymistä ja rakentumista. Identiteettiämme muovaavat diskurssit sanelevat usein mitä meidän tulisi tehdä ja myös sitä, mitkä ylipäättänsä ovat toimintamahdollisuutemme yhteiskunnassa (Burr 1996, 54). Tämän vuoksi identiteetit ja niitä muovaavat diskurssit ovat tutkimusaiheina erittäin tärkeitä.

5 AINEISTO

5.1 Aineisto ja sen rajaaminen

Tutkimukseni aineisto koostuu Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista vuosilta 2009–2010. Aineiston ajalliseen rajaukseen vaikuttaa globaalin finanssikriisin aiheuttama taloudellinen taantuma ja sen mukanaan tuoma yhteiskunnallinen huoli työmarkkinoista, joka oli erityisen ajankohtainen finanssikriisin jälkimainingeissa.

Olen rajannut aineistoa tästä lisää ja ottanut analyysin kohteeksi pelkästään sellaiset työelämäkirjoitukset, joissa nuoret ovat mukana; joko toimijoina tai kohteina. Tästä rajauksesta olen jakanut aineistoni kahtia; aikuisten kirjoittamiin ja nuorten itsensä kirjoittamiin mielipidekirjoituksiin. Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksiin luetaan myös ”Nuorten posti”-niminen mielipidepalsta, joka on tarkoitettu alle 20-vuotiaille nuorille ja aineistosta löytyy myös tekstejä tältä palstalta. Osa nuorten teksteistä on kuitenkin julkaistu tavallisen mielipidepalstan puolella. Aineiston jakaminen nuorten ja aikuisten kirjoittamiin teksteihin onnistui helposti, osittain sanomalehden tekemän jaottelun avulla, mutta myös kirjoittajan tittelin perusteella. Etenkin nuoren kirjoittajan kohdalla on usein nimen ja paikkakunnan yhteydessä mainittu opiskeluala, luokka-aste tai ikä.

Kaikki mielipidekirjoitukset ovat löydettävissä Helsingin Sanomien sähköisestä arkistosta, josta olen hakenut mielipidepalstan kirjoituksia hakukomennolla työ* AND nuor*. Aineistooni kuuluu kokonaisuudessaan 18 nuorten ja 39 aikuisten kirjoittamaa mielipidekirjoitusta. Rajauksen siitä kuka on nuori, olen tehnyt tittelin (yläkoululainen, lukiolainen, opiskelija), iän ja rajatapauksissa kirjoittajan oman asemoitumisen perusteella. Tällöin olen ratkaissut asian pohtimalla, asemoiko kirjoittaja itse itsensä nuoreksi (suhteessa työelämään/yhteiskuntaan)?

Aikuisten kirjoittamat mielipidekirjoitukset ovat aineistossani yliedustettuina, mutta haluan tuoda

myös nuorten näkökulmaa esiin erottelemalla käsiteltävät aineistot nuorten ja aikuisten kirjoittamiin mielipidekirjoituksiin. Mielestäni asetelma on tällöin mielenkiintoisempi ja myöskin luonnollinen, sillä alustava lukukierros osoitti jo selvästi sen, että ne diskurssit, joiden varaan nuoret kirjoituksensa rakentavat ovat erilaisia kuin aikuisten. Nuorten työelämätodellisuus on siis mahdollisesti toisenlainen kuin aikuisen näkökulma nuorta koskettaviin työelämäkysymyksiin.

5.2 Mielipidekirjoitukset ja tekstiaineiston merkitysvälitteisyys

Mielipidekirjoitukset ovat mielenkiintoinen ja ikäjakaumaltaan monipuolinen aineisto tämän tyyppiseen tutkimukseen, ja ne ovat luonnollisuudessaan myös diskurssianalyyksiperinteen suosimia. Luonnollisuudella tarkoitetaan tässä sellaisten aineistojen suosimista, jotka ovat syntyneet tutkijasta riippumatta. (Juhila & Suoninen 1999, 236.) Suholan, Turusen & Variksen (2005, 118) mukaan yleisönosastokirjoitukset heijastavat lehden levikkialueen henkistä tilaa ja toimivat yhteiskunnallisen mielentilan peileinä. Kirjoitukset ovat myös tärkeä osa sanomalehden identiteetin rakentumista, ja yleisönosasto on siten merkittävä foorumi eri diskurssien uudelleenrakentumiselle ja vastustamiselle (Richardson 2007, 149).

Yleisönosastolla esiintyviä mielipidekirjoituksia pidetään usein lehden tason mittarina, jolloin ajatellaan, että mitä vilkkaampaa ja tasokkaampaa keskustelu on, sitä enemmän lehti on kyennyt ruokkimaan lukijoidensa ajatuksia (Suhola ym. 2005, 118). Helsingin Sanomat julkaisee lukijoidensa kommentteja lehden kirjoituksiin tai muihin yhteiskunnallisiin aiheisiin, ja lehden toimitus otsikoi, muokkaa ja tarvittaessa lyhentää lähetettyjä kirjoituksia. Nimimerkillä kirjoittaminen hyväksytään ainoastaan poikkeustapauksissa, kuten arkaluontoisten asioiden yhteydessä, muutoin kirjoittajat esiintyvät omalla nimellään. (Helsingin Sanomat 2015a.) Nuorten posti julkaistaan mielipidesivulla kerran viikossa ja kirjoitusohjeet ovat muutoin samat, mutta arvon tai ammatin sijaan nuorilta kysytään ikää tai luokka-astetta (Helsingin Sanomat 2015b). Tämä kohta on kuitenkin vapaaehtoinen sekä Nuorten postissa että Mielipideosastolla.

Richardsonin (2007, 151–152) mukaan sanomalehdissä julkaistut mielipidekirjoitukset kertovat paljon sekä lehdestä että sen lukijoista. Tuotetut tekstit kertovat niin lukijoista itsestään kuin lehden tuottamista uutisjutuista sillä mielipide-, ja yleisönosastokirjoitukset ovat usein reaktio näihin. Koska vain osa kirjoituksista julkaistaan, tekstit kertovat myös paljon lehden arvoista ja siitä minkälaisen kuvan se haluaa lukijoistaan antaa. On myös ehdotettu, että lehtien yleisönosastot heijastavat yleisen mielipiteen sijaan tietyn sanavalmiin vähemmistön mielipiteitä, ja useammat tutkimukset ovatkin todenneet, että tämä joukko on usein koulutetumpi, vanhempi, varakkaampi ja poliittisesti konservatiivisempi kuin muut lehden lukijoista. (emt. 151–152.) Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten toimittamista on ulkopuolisena mahdotonta arvioida, mutta asemansa vuoksi lehdessä näkyminen on hyödyllistä sekä poliittisille että elinkeinoelämän merkkihenkilöille, mikä myös näkyy palstan kirjoituksissa. Toisaalta Nuorten posti -palsta houkuttelee myös nuoria ilmaisemaan näkökantonsa, jotka saattaisivat muuten jäädä kuulematta. Tutkimukseni aineiston monipuolisuuden perusteella vaikuttaa siltä, että julkaistut mielipiteet edustavat monipuolista kirjoittajajoukkoa.

Diskurssiperinteessä teksti nähdään osana sosiaalista todellisuutta ja sen ei ajatella olevan pelkästään merkityksiä välittävä, vaan myös merkityksiä tuottava. Tekstien merkitykset ja merkitysten tuottaminen on sosiaalisia seurauksia tuottavaa, eivät tekstit itsessään. Fairclough'n (2003) mukaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen tutkimuksessa teksti on usein litteraatio sanotusta, jolloin merkitykset rakentuvat vuorovaikutustilanteessa keskustelijoiden välillä. Julkaistujen tekstien kanssa merkitysten rakentuminen on luonnollisesti erilaista. Fairclough ehdottaa merkitysten rakentuvan niin tekstin tuottamisvaiheessa, tekstissä itsessään kuin tekstin vastaanottamisen aikana. (emt. 10–11.)

Julkisten tekstien merkityksiä on hankala hahmottaa, sillä merkitykset rakentuvat moniulotteisemmin kuin esimerkiksi kasvokkaisen vuorovaikutuksen jatkuvassa merkitysneuvottelussa. Teksteissä merkitykset rakentuvat oletusten ja tulkintojen kautta ja yhdellä tekstillä voidaan ajatella olevan monta erilaista merkitystä, sillä se on avoin erilaisille tulkinnoille. (Fairclough 2003, 10–11.)

5.3 Analyysin työjärjestys

Burrin (1996, 164) mukaan diskurssianalyysin tarkoitus on purkaa auki käsiteltävä teksti ja tutkia sitä, kuinka teksti on rakennettu välittämään lukijalleen tietynlaisia kuvia ihmisistä ja heidän teoistaan. Aineiston analyysissä työjärjestykseni on edennyt diskurssien paikantamisesta asemien ja toimija-asemien analyysiin. Paikannetut diskurssit tarjoavat nuorille erilaisia positioita ja subjektipositioita, eli heidät asemoidaan tai he asemoivat itsensä tietynlaisiksi diskurssista käsin.

Diskurssien paikantamisessa olen käyttänyt apunani Fairclough'n (2013, 129) näkemystä, jonka mukaan tekstiä analysoitaessa diskurssit voidaan identifioida ensin teemoja hakemalla ja sitten teemojen näkökulmia tutkimalla. Olen myös analysoinut diskursseja teksteissä esiintyvien sanallisten toistojen ja käyttötapojen sekä kirjoittajien itsestään selvinä pitämien kulttuuristen oletusten kautta. Olen syventänyt analyysia tutkimalla diskurssin näkökulman rakentumista siinä esiintyvien ongelmien ja mahdollisten ratkaisujen tai ratkaisuehdotusten kautta. Teemoittelu, näkökulmien hakeminen, sanaston tutkiminen ja itsestäänselvyyksien auki purkaminen, ovat kaikki auttaneet kunkin diskurssin sisäisen logiikan hahmottamisessa.

Tarjotut asemat ja toimija-asemat kertovat tarkemmin siitä, miten nuori asemoidaan ja miten nuoret itse asemoivat itsensä; miltä työelämä näyttää nuoresta ja miltä nuori näyttää työelämän edustajasta? Kuka ylipäättään keskustelee ja määrittelee nuoren asemaa työelämässä? Mitkä ovat hänen toimintamahdollisuutensa diskurssissa? Asemointia tutkiessani, olen käynyt läpi niitä nimeämistapoja, joita nuori käyttää itsestään ja joita nuoriin kohdistetaan kussakin diskurssissa. Myös se minkälaisen merkityksen työ ja työelämä saa, on auttanut analyysissä.

Diskurssitutkimuksessa on yleisesti tunnustettua, että analyysikin on itsessään diskursiivinen konstruktio (diskursiivisesta konstruktioista), mutta tutkimuksen asema ja sen tuottama versio sosiaalisesta todellisuudestamme on kuitenkin toinen kuin esimerkiksi tutkimukseen osallistujien. Tämän näkemyksen mukaan tutkijan näkökulma ja ajatukset voivat tuoda jotakin myönteistä ja uutta sosiaaliseen todellisuuteemme, jonka vuoksi myös diskurssianalyysi on jotain muuta kuin pelkkää uudelleenkonstruointia. (Wetherell 2001a, 397.)

Tutkimukseni asemaan ja uskottavuuteen vaikuttaakseni, olen pyrkinyt dokumentoimaan analyysia mahdollisimman tarkasti ja lukijaystävällisesti. Burr (1996, 167) on esimerkiksi todennut, että intuitiivisuudesta huolimatta juurikin analyysin kuvailemisen puutteellisuus, ja se miten tulkintaan ollaan päädytty, on diskurssitutkimusta yhdistävä ongelma. Olen itsekin havainnut, että analyysiprosessin auki kirjoittaminen diskurssitutkimuksessa on hetkittäin puutteellista, ja haluan antaa oman panokseni asiaan tuomalla mahdollisimman selkeästi julki sen, miten olen analyysissäni edennyt. Tätä olisin myös itse mielelläni nähnyt ja lukenut tutustuessani diskurssitutkimukseen ja diskurssianalyysiin. Olen tiivistänyt tekemääni analyysiä taulukkomuotoon ja käyttänyt taulukoita lukujen 6 ja 7 yhteenvedoissa, sekä korostaakseni analyysini tuloksia että avatakseni sitä miten kukin diskurssi tulkinnassani rakentuu.

6 NUORTEN TYÖELÄMÄTODELLISUUS: KOMPASTUSKIVIÄ, PAINEITA JA VAATIMUKSIA

Nuorten mielipidekirjoituksissa useat kirjoittajat käsittelevät työelämäteemaa nimenomaan kesätyön tai työharjoittelun näkökulmasta. Myös opiskelutematikka on kirjoituksissa vahvasti läsnä. En ole ottanut sitä katsontakantaa, että rajaisin kesätyön muun työn ulkopuolelle sillä koen, että yhtä lailla kesätyökin on työtä. Koska kyse on nuorista, jotka useimmiten opiskelevat, työntekokin sijoittuu luonnollisesti loma-ajoille.

Avaan seuraavaksi nuorten mielipidekirjoituksista paikantamiani diskursseja sekä nuorten toimija-asemia ja asemointia näissä merkityssysteemeissä. Käytän tekstissäni lainauksia aineistostani, jotka olen koonnut omaksi lähdeluettelokseen. Olen korostanut tiettyjä sanoja ja lauseita lainauksissa lihavoinnilla, mikäli olen halunnut kiinnittää näihin erityistä huomiota. Tekstin sisällä käytetyt yksittäiset sanalainaukset olen merkinnyt kursiivilla, erottaakseni ne selkeästi omasta tekstistäni. Luvun loppuun olen koonnut analyysini tiivistetysti taulukkomuotoon (TAULUKKO 1).

6.1. Työllistymisen kompastuskivet

Nuorten itsensä kirjoittamista mielipidekirjoituksista välittyy vahvasti työllistymiseen liittyvien erilaisten näkökulmien yhteen nivoutuma, jonka olen nimennyt työllistymisen kompastuskivien diskurssiksi. Työllistyminen näkyy kirjoituksissa siten, että niissä toistuu (kesä)työn tai työharjoittelupaikan saamisen vaikeus. Varsinaisesti ei siis ole kyse työttömyydestä, vaan pikemminkin siitä, että työpaikkoja on nuorena henkilönä vaikea saada. Se, että nuori ei onnistu saamaan työpaikkaa ei siis merkitse hänelle työttömyyttä.

Tekstit rakennetaan erilaisten ongelmien ja niiden syiden varaan, jotka kaikki antavat oman näkemyksensä sille, miksi nuori ei saa työtä. Laajemmalla aineistolla näitä eri ongelmia voisi tutkia hienosyisemminkin, mutta tässä yhteydessä tämän tason analyysi ei ole tarkoituksenmukaista. Käyn seuraavaksi läpi diskurssin rakentumista sen eri näkökulmien kautta.

Ikärajat ja säädökset

Yhtenä isona ja toistuvana työllistymisen kompastuskivenä nähdään ikä. Usein nuori kokee, että hän ei saa haluamaansa työpaikkaa, koska on jonkin tietyn ikärajan väärällä puolella. Tällöin voi olla kyse täysi-ikäisyydestä, mutta myös esimerkiksi kunnan, kaupungin tai yrityksen asettamasta ikärajasta, esimerkiksi viiteentoista tai kuuteentoista ikävuoteen. Ikä myös estää tekemästä tietynlaisia työtehtäviä, kuten kassatyötä tai muutoin vastuulliseksi miellettyä työtä.

Ikä liittyy myös yleisimmin lakeihin ja säädöksiin, jotka vaikuttavat nuorten työtehtäviin ja työllistymiseen esimerkiksi kaupan alalle. Eräs kirjoittaja viittaa ”uuteen tupakkalakiin”, joka on vaikuttanut nuorten työllistymiseen välillisesti:

Mutta minkäs teet tupakkalain tultua voimaan? Yleensä nuorten työajat sijoittuvat viikonloppuihin, jolloin esimerkiksi hyllyjen täyttöö ei tehdä niin usein. Kun alle 18-vuotias ei voi työskennellä kassalla, hänen muutkin työtehtävänsä jäävät aika vähiin.

(HS Mielipide, Nuorten posti 16.10.2010)

Kirjoittaja tuo esille, kuinka nuoren työntekijän asema huononee entisestään työtehtävien supistuessa. Lainauksen lihavoitu kysymys tuo esille hyvin koko diskurssin epätasapainon esitetyissä ongelmassa ja tarjotuissa ratkaisuissa. Ratkaisuja ei välttämättä tarjota, tai jos näin tehdään, ne ovat hyvin abstrakteja. Nuorten työntekoa *pitäisi tukea enemmän* ja heille *pitäisi tarjota enemmän työmahdollisuuksia* ja se, että näin ei toimita on *epäreilua*.

Ikärajojen ja lakien näkökulmassa ratkaisut keskittyvät enemmänkin eräänlaiseen nuoren työntekijän markkinointipuheeseen. Tässä nuoret markkinoivat itseään *halpana, ahkerana ja innokkaana työvoimana*, jolle voi maksaa pientää palkkaa nimenomaan siksi, että he ovat nuoria. Työnantajia vedotaan myös *kokeilemaan* nuoren palkkaamista. Tässä ratkaisussa nuoruus pyritään kääntämään eräänlaiseksi neuvotteluvaltiksi suhteessa aikuiseen työvoimaan. Vetoaminen työvoiman halpuuteen ja argumentin käyttäminen houkuttimena nuoren henkilön palkkaamiseen,

kertoo nuorten ymmärtävän henkilöstökulujen olevan työnantajille iso kuluerä. Useat mielipidekirjoitukset kuitenkin korostavat myös nuorten tarvitsevan rahaa, eikä oletettavasti tästä syystä työllistymisen ratkaisuksi esitetä esimerkiksi ilmaiseksi työskentelyä.

Ratkaisujen puute selittyy osittain sillä, että monet ikäproblematiikkaa käsittelevistä kirjoituksista ovat luonteeltaan perinteisistä mielipidekirjoituksista poikkeavia. Nuoret saattavat tekstissä esittää suoria kysymyksiä työnantajille ja pyrkiä vetoamaan heihin edellä esitetyn markkinointipuheen kautta. Toisaalta teksteistä välittyy myös eräänlainen hiljainen hyväksyntä, jossa nuoren vaikea asema työmarkkinoilla tuodaan epäkohtineen esille, mutta myös hyväksytään. Näyttäisi siltä, että työllistymisen ongelmat ovat iän ja säädösten kohdalla jotakin sellaista, jolle ei juurikaan mitään mahdeta.

Nuorten kokemat vaatimukset

Yksi syy siihen, miksi nuoret eivät saa töitä, ovat työnantajien asettamat epärealistiset vaatimukset, joita nuori, mahdollisesti juuri opintonsa päättänyt, ei täytä. (HS Mielipide 1.4.2010)

Toiseksi työllistymisen kompastuskiveksi muodostuu nuoriin kohdistetut, usein epärealistiset, vaatimukset. Työllistymistä estävät vaatimukset kohdistuvat useimmiten koulutukseen tai työkokemukseen. Tämä tematiikka toistuu vahvasti läpi koko aineiston ja liittyy myös ikäongelmaan.

Melkein aina työnhaussa tulee vastaan alaikäisyys, liian vähäinen koulutus, tai se, ettei ole riittävää työkokemusta. (HS Mielipide 2.2.2009)

Nuoret tuovat esille heidän kohtaamansa paradoksaalisen tilanteen, jossa työt jäävät saamatta liian vähäisen työkokemuksen vuoksi, mutta toisaalta töihin ei myöskään päästä työkokemusta kerryttämään. Ikä on kietoutunut tämän ongelman ympärille siten, että nuoren ei ole iästään johtuen mahdollistakaan omata pitkää ansioluettelo. Juuri tämä työkokemuksen vaatiminen nuorelta työnhakijalta tekee tilanteesta epärealistisen, kuten eräs kirjoittaja kiteyttää:

Ja jos työkokemusta tulee olla aina ennen kuin pääsee töihin, sitä ei voi myöskään ikinä tulla. (HS MieliPide 1.4.2010)

Tähän työllistymistä estävään ongelmaan ei kuitenkaan esitetä ratkaisuja, vaan vaatimukset todetaan pelkästään ongelmiksi. Usein ongelma tuodaan esille, jotta voidaan korostaa niitä nuorista riippumattomia syitä, jotka vaikuttavat työllistymiseen. Diskurssin näkökulmassa korostuvat nuoren kohtaamat ennakkoluulot, joita hän pyrkii kirjoituksellaan oikomaan, samalla tuoden esiin työllistymisen ongelmakohtia.

Yhtenä nuorten kokemana työllistymistä edistävänä tai estävänä tekijänä esiintyy myös ulkonäkövaatimukset. Tämä ongelma rakentuu olettamuksen ympärille, että nuoren ulkonäkö ennustaa työllistymistä tai mahdollisesti hankaloittaa sitä.

*Kouluissa ja työpaikoilla arvostellaan ja arvioidaan jatkuvasti ihmisiä ulkonäön perusteella. Alkaa tuntua siltä, että ihmisen luonteella ja mielipiteillä ei enää ole juurikaan merkitystä. **Kauniit ihmiset saavat parhaiten ystäviä, työpaikkoja ja muita etuja** – ... (HS MieliPide 15.5.2010)*

Oikeanlaisen ulkonäön ajatellaan siis mahdollistavan työpaikan saamisen, mutta toisaalta ulkonäkökeskeisyys johtaa pahoinvointiin ja huonoon itsetuntoon. Mutta mikäli nuori onnistuu saamaan työpaikan, rajoittaako ”vääränlainen” ulkonäkö hänen työtehtäviään?

*Pitäisikö itseensä korun ottaneiden nuorten työskennellä pimeässä varastossa **muiden katseilta piilossa**? (HS MieliPide 20.2.2010)*

Kompastuskivien diskurssi on mielenkiintoinen kun lähemmin tarkastelee nuorten puheenvuorojen, eli mielipidekirjoitusten, funktioita ja yleisöä. Tekstit ovat joskus eksplisiittisesti kohdennettu *päättäjille* tai *eduskunnalle*, mutta nuoret myös kohdentavat kirjoituksensa

työnantajille ja yleisesti yhteiskuntamme aikuisille.

6.2 Luotaantyöntävä työelämä

Luotaantyöntävän työelämän diskurssissa työelämänäkökulman muodostaa pitkälti yhteiskunnan ja koulujärjestelmän vaatimukset sekä niiden aiheuttamat paineet ja jaksamisongelmat. Merkillepantavaa on, että diskurssin muodostavat mielipidekirjoitukset ovat kaikki joko lukiolaisten tai opiskelijoiden kirjoittamia. Siinä missä työllistymisen kompastuskiviin törmäsivät suurelta osin yläkoululaiset, niin paineiden ja vaatimusten näkökulma on selvästi todellisuutta vähän vanhemmille nuorille ja nuorille aikuisille. Diskurssi ei siis verrattuna edelliseen rakennu samanlaisen aktiivisen tavoittelun ja ongelmanratkaisun kautta, vaan pikemminkin päinvastoin.

Yhteiskunnan ja koulujärjestelmän vaatimukset

Diskurssin päänäkökulma muodostuu yhteiskuntamme ja koulujärjestelmän asettamista vaatimuksista nuoria kohtaan. Vaatimukset eivät tue nuorten työuraa tai sen kehittymistä, vaan ne aiheuttavat kilpailua, suorituspaineita ja pahoinvointia. Työelämä on osa sitä tulevaisuutta, jonka suunnittelu täytyy aloittaa jo hyvin nuorena. Juurikin liian varhaiseksi mielletty tulevaisuuden suunnittelu näyttäisi olevan nuorille raskasta ja hetkittäin jopa liian vaikea tehtävä.

*Kaikilla on varmasti ainakin joskus ollut haaveammatteja, **mutta kuka voisi oikeasti tietää tulevaisuutensa ammatin melkein pä ala-asteella?** Nykyään pitäisi tietää tosi varhaisessa vaiheessa, mitä haluaa tehdä tulevaisuudessa ammatikseen.*

Ensimmäiset valinnat tehdään jo alakoulussa. (HS Mielipide 25.11.2010)

*Yhteiskuntamme vaatii paljon nuorilta ja itsenäistymisen kynnyksellä eläviltä. Tämän lisäksi koulujärjestelmän omat intressit, kuten kustannustehokkuus ja valtion säästötalkoohuuma, painavat **lisäkuormaa**.* (HS Mielipide 24.10.2010)

Koulutus on portti työmarkkinoille, ja näin ollen myös monelle nuorelle ensimmäinen kosketus työelämään. Nuoret kertovat koulujärjestelmän vaatimuksista, jotka iskevät kovaa jo nuoruudessa. Opintopolkua kuvataan muun muassa liian kuluttavana ja tavoitteita on asetettava korkealle, jotta pärjäisi. Toisaalta kerrotaan myös niistä ikätovereista, jotka ovat tippuneet kyydistä pois jo kouluaikana; yksi on masennuslääkityksellä, toinen tehnyt itsemurhan ja kolmas joutunut vuoden sairauslomalle stressin ja paniikkihäiriöiden takia.

Työelämä on diskurssissa jotain tulevaisuudessa olevaa, jotain jota on kuitenkin tavoiteltava jo nuoresta iästä lähtien. Se on päämäärä, joka kuitenkin tuntuu olevan jotain vielä pelottavampaa kuin se vaatimusten verkosto, jossa nuori nykyhetkessä kamppailee.

*Kyllä nuoret tietävät, **kuinka raakaa peliä työmarkkinoilla on.** Jos ei aseta tavoitteita korkealle eikä ole valmis uurastamaan, ei yksikään paikka aukene.* (HS MieliPide 27.3.2010)

*Vaikka koulussa pärjäisi hyvin, **työelämään siirryttäessä ongelmat voivat yllättää.*** (HS MieliPide 16.10.2010)

Työelämä rakentuu diskurssissa hyvin kahtiajakoisesti. Toisaalta sitä täytyy miettiä jo hyvin varhaisessa vaiheessa, mutta silti tie sinne näyttäisi olevan niin kivikkoinen kaikkine vaatimuksineen, että se ei näyttäydä lainkaan houkuttelevana vaihtoehtona tulevaisuudelle.

Pahoinvointi ja jaksamisongelmat

Nuorten kohtaamat vaatimukset johtavat diskurssissa pahoinvointiin ja jaksamisongelmiin. Tie kulkee kahta erilaista reittiä, jossa toinen loppuu jo ennen työelämään pääsyä ja toinen työelämässä. Työelämän pääsyn tarve on nuorilla niin kova, että he ajautuvat *riistopesteihin* ja huonoihin työoloihin.

Paineet siitä, että aikuisena pääsisi kunnon töihin, ovat suuret jo lukioikäisellä. Niinpä töiksi

*kelpuutetaan melkein mitä vain, kunhan työkokemusta ja pientä taskurahaa karttuu. Varsinkin **alaikäiset joutuvat monilla aloilla kaiken hyväksyvän koneen asemaan.** Seitsemän tunnin työvuoro tehdään valittamatta ilman minkäänlaisia taukoja ja palkkalaskennoissa todelliset työtunnit merkitään ”vahingossa” liian lyhyiksi. **Meneekö työkokemuksen ja rahan saaminen todella hyvien työolojen yli?** (HS Mielipide 12.12.2009)*

Eräs kirjoittaja tuo esille pelkonsa, että vääryyksiä työelämässä kohdatessaan nuorille muodostuu epäselvä kuva siitä, mitä työnteko todellisuudessa on. Vääryyden kokemisen pelätään johtavan negatiiviseen työelämäkuvaan ja aiheuttavan myös jaksamisongelmia.

***Pelkään, että nuorille käy pian epäselväksi, mitä työnteko on.** Tuoreen tutkimuksen mukaan lähes joka kymmenes työssä oleva 18-29-vuotias uskoo jaksavansa korkeintaan kaksi vuotta. (HS Mielipide 3.12.2009)*

Oravanpyörä

*Vaikuttaa, että tulevaisuudellani on ennalta **määrätty** yhteiskunnan luoma **kaava**: lukion jälkeen yliopistoon, yliopiston jälkeen töihin ja sitä seuraavat viisikymmentä vuotta työntekoa. Sitten vanhainkodin kautta hautaan.*

***Toivoisin, että elämälleni olisi jokin muu vaihtoehto kuin se, jonka yhteiskunta on minulle sanellut.** (HS Mielipide 18.12.2010)*

Toisaalta diskurssissa rakentuu myös vaatimuksia ja jaksamisongelmia yhdistävä näkökulma, jossa tuodaan esille yhteiskunnan ennalta määrittelemä elämä ja työura. Tätä voidaan myös kutsua oravanpyöräksi, joka ei kuitenkaan kaikkia nuoria houkuttele. Eräs kirjoittaja kuvailee oravanpyörän kehittymistä seuraavanlaisesti:

Elämä muuttuu hiljalleen elämysjunasta harmaaksi pakkopullaksi, joka maistuu päivä toisensa jälkeen samalta. Masennus lisääntyy ja läheisetkin kärsivät – yritä siinä sitten olla pirteä, kun

ympärillä on pelkkää harmaata massaa.

Tämä on toki osaltaan koulun ja yhteiskunnan vaatimusten vika, mutta sellaisenaan se on nykyelämää. (HS Mielipide 19.12.2009)

Oravanpyörää kuvataan *harmaaksi ja tasapaksuksi elämäksi, pakkopullaksi, rutiineihin juurtumiseksi ja kaavaksi*. Teeman yhteydessä tuodaan kuitenkin ilmi, kuinka nuorten on vaikea kertoa ajatuksistaan vanhemmilleen tai muille vanhemman ikäpolven edustajille. Heitä ei ymmärretä, koska elämän kuuluu kulkea tiettyä rataa ja opinnot sekä työt tulee hoitaa valittamatta. On mukauduttava ja toteltava. Pahimmillaan mielipiteen kertominen johtaa siihen, että nuoren ajatellaan olevan laiska.

Luotaantyöntävän työelämän diskurssissa ei ole kyse siitä, etteivätkö nuoret haluaisi opiskella tai tehdä töitä. Kritiikki kohdistuukin työelämään sellaisena kuin se nyt nuorille näyttäytyy; raakana, harmaana, tasapaksuna ja pitkän vaatimusten täyteen tien takana olevana asiana. Tässä näkyy yhtymäkohta työelämä tutkimukseen, jossa uuden polven työntekijöiden työorientaatiossa ei ole havaittu merkittäviä muutoksia ja myös työn arvostus on yhä korkealla. On myös arvioitu, että työelämään siirtyneiden ja siirtyvien sukupolvien ero varttuneimpiin on siinä, että he tiedostavat paremmin omat mahdollisuutensa ja osaavat vaatia työnantajilta omien intressiensä kuulemista. (Pyöriä, Saari, Ojala & Siponen 2013, 209–210.)

6.3 Nuorten asemat ja toimijuus

Käyn seuraavaksi läpi työllistymisen kompastuskivien ja luotaantyöntävän työelämän diskursseissa rakentuvia asemia ja toimija-asemia, jotka luovat nuorille erilaisia toimintamahdollisuuksia työelämässä. Paikantamani asemat rakentuvat kahdella eri tavalla; aikuisten asemoinnin ja nuorten aseman hyväksymisen kautta sekä nuorten oman toimija-aseman rakentamisena, usein vastakohtana heille tarjottuun asemaan.

Työllistymisen problematiikka tarjoaa kompastuskivien diskurssissa nuorelle kaksi hyvin erilaista asemaa, jotka eroavat toisistaan sen suhteen kuka nuoren asemoi. Yleisesti voidaan todeta, että nuori näyttäytyy tässä diskurssissa arvokkaan lahjan saajana. Lahjaksi voidaan mieltää työ tai työkokemus, jonka tärkeys, arvokkuus ja tavoiteltavuus toistuu läpi diskurssin. Työ on etu, se opettaa rahanarvoa ja myös tuottaa nuorelle rahaa, mutta ennen kaikkea työ on jotain mitä *saadaan*.

Luotaantyöntävän työelämän diskurssissa työelämä näyttäytyy hyvin epämääräisenä ja epävarmana asiana. Työelämään liittyy myös pelkoa; pelkoa omasta jaksamisesta sekä oikeudenmukaisuudesta, joka ei aina nuoren kohdalla työelämässä toteudu. Toisaalta nuori ei myöskään välttämättä uskalla vaatia omaa parastaan tai kritisoida työelämää vanhemman sukupolven edustajalle.

Epämääräisyys näyttäytyy myös siten, että peloista ja epävarmuudesta huolimatta nuoret ajattelevat, että työelämään tulee pyrkiä. Osittain koulujärjestelmän valintoihin kannustavan tulevaisuusorientaation vuoksi, mutta myös yhteiskunnallisen oravanpyörämentaliteetin avittamana, jossa työkokemusta tulee kerryttää ja *kunnon töihin* on päästävä. Luotaantyöntävyys on siis kahtiajakoinen näkökulma, jossa työelämä näyttäytyy jopa epämiellyttävänä, mutta silti nuoren odotetaan sitä kuitenkin tavoittelevan.

6.3.1 Passivoitu lahjansaaja

Passivoidun lahjansaajan asema on läsnä läpi työllistymisen kompastuskivien diskurssin, ja se on mahdollista ottaa puhuttaessa niin työllistymistä hankaloittavasta ikärajasta, lakipykälästä tai nuoriin kohdistuvista vaatimuksista. Sivusin jo diskurssin rakentumista kuvaillessani sitä passiivista puhetapaa, jolla ongelmia tuodaan esiin eikä ratkaisuja esitetä. Nuori näyttäytyy aikuisten erilaisten toimien tai toimettomuuden kohteena.

Passiivinen toimija-asema on muiden tarjoama ja nuorten itsensä hyväksymä. Tässä ”muut” ovat aikuisia, esimerkiksi eläkeläisiä, työnantajia tai päättäjiä.

Tietenkin on myös muistettava, että eläkeläisille on maksettava eläkettä. Rahaa pitäisi siis olla.

Uskon, että eläkkeisiin löytyisi kyllä rahaa, joka olisi sitten pois jostakin vähemmän tärkeästä.

Itse olen kohta viisitoista, eikä kesätöitä juuri löydy. (HS Mielipide 6.3.2010).

Nuori ei siis ole aktiivinen toimija vaan pikemminkin ulkopuolinen, asioiden ja tapahtumien kohde, ilman kykyä tai mahdollisuutta ratkaista omaa tilannettaan. Passiivinen ei kuitenkaan tarkoita tässä mielipiteetöntä, sillä nuoret kuitenkin kommentoivat työnsaantia tai yhteiskunnallista kontekstia. Passiivisuus liittyy pikemminkin esitettyihin ratkaisuehdotuksiin. Toimija-asema rakentuu usein siten, että nuori kommentoi työllistymisen vaikeutta, mutta kuitenkin samalla tuoden esille sen, että hän *ymmärtää*, miksi asia on näin. Ongelma siis havaitaan, mutta hyväksytään. Samalla myös tarjottu asema työn ulkopuolelle jäävänä otetaan vastaan.

On toisaalta ymmärrettävää, ettei haluta alaikäistä työntekijää, koska häntä ei voida jättää yksin tai että työ on liian vaativaa, kun ei ole riittävää koulutusta. (HS Mielipide 2.2.2009)

6.3.2 Työmarkkinoille pyrkijä

Toinen asema joka rakentuu työllistymisen diskurssissa, on hyvin erilainen suhteessa edellä esitettyyn passiiviseen lahjansaajan asemaan. Ratkaisevana erona on se, että työmarkkinoille pyrkijän toimija-asema on nuorten itsensä luoma ja vastaanottama. Edelleen työ on jotain mitä saadaan ja halutaan, mutta työn ulkopuolelle jäämistä ja siihen liittyviä ongelmia ei hyväksytä. Diskurssissa esitettyjä ongelmia, kuten ikärajoja, lakipykälä ja sääntöjä sekä nuorille asetettuja työllistymisvaatimuksia kyseenalaistetaan.

Olen seurannut ajoittain nousevaa keskustelua nuorten työnteosta tai lähinnä sen puutteesta.

Asia esitetään usein jopa niin, että nuorten työttömyys johtuu heidän omasta laiskuudestaan tai välinpitämättömyydestään. Tällaiset yleistävät väitteet ovat nuorten panettelua. (HS Mielipide 1.4.2010)

Olen huomannut, että monesti useat aikuiset tuntuvat ajattelevan, että nykynuoret ovat laiskoja ja kuluttavat aikaansa turhaan, esimerkiksi internetissä oleskeluun. Se on mielestäni epäreilua. (HS Mielipide 31.3.2009)

Lainauksista käy ilmi se, kuinka asema rakentuu vastaiskuna nuoriin kohdistettuihin ennakkoluuloihin ja oletuksiin. Nuoret kokevat, että heidän ajatellaan olevan *laiskoja, lorvailijoita, kapinoivia* ja *välinpitämättömiä*, koska he eivät tee (kesä) töitä.

Pyrkijän rooli sisältää yleisesti oletuksen aktiivisuudesta, joka sisältyy myös tähän asemaan. Jo se, että kyseenalaistetaan ja halutaan oikaista niitä väärinkäsityksiä, joita nuorten työllistymiseen liittyy, on aktiivista toimintaa. Aktiivisuus näkyy myös konkreettisemmin siten, että nuoret tuovat itsestään esille työnantajan näkökulmasta houkuttelevia puolia. Tämä on osa sitä markkinointipuheeksi nimittämäni puhetapaa, joka diskurssissa näkyy.

15-vuotiaalla on lain mukaan lupa tehdä töitä, vaikkakin vain pienellä työmäärällä. Ajatelkaa nyt työnantajat: halpaa, ahkeraa ja innokasta työvoimaa! Miksette ota meitä nuoria töihin? (HS Mielipide 8.5.2010)

Nuorille on tärkeää tuoda esille, että heillä on tahtoa, halua ja myös tarvetta tehdä töitä. Juuri tässä näen diskurssissa tarjoutuvien toimija-asemien yhdistyvän, sillä tahtotila on yhteinen asemasta riippumatta. Lahjansaaja on passivoitu niin työntekijien kuin työllistymiskäytäntöjen toimesta, kun taas pyrkijä yrittää aktiivisesti murtaa ennakkoluuloja ja markkinoida itseään ja ikäluokkaansa töihin.

6.3.3 Kaiken hyväksyvä kone

Eräs kirjoittaja kuvaa nuorten asemaa työelämässä kaiken hyväksyvän koneen metaforan kautta, joka käy hyvin kuvaamaan nuorten asemaa luotaantyöntävän työelämän diskurssissa. Koneen asema on ympäröivän yhteiskunnan, sen eri järjestelmien, työkuluttuurin ja yleisen ajan hengen tarjoama. Yhteiskunnan kuvaillaan muun muassa *sanelevan* elämän suuntaa, *jaottelevan* nuoria kylmästi eri oppilaitoksiin sekä *vaativan* ja *kasaavan töitä ja suoriutumispaineita* nuorten harteille. Tämä ylhäältä alas suuntautuva, nuorten elämää ja elämänalueita ohjaava toimintatapa, kertoo nuorten passivoidusta asemasta erilaisten toimenpiteiden kohteena. Kaiken hyväksyvä kone on ahkera, motivoitunut ja tekee niin kuin sanotaan.

On hyödyllistä, että nuoret kouluttautuvat. Mitä erikoistuneempi ihminen on alallaan, sen parempaa palkkaa saa ja sitä enemmän maksaa veroja. (HS Mielipide 27.3.2010)

Nuori asettaa tekemisen ja yhteiskunnan eri vaatimukset jopa oman hyvinvointinsa edelle, joka korostuu diskurssissa pahoinvoinnin ja jaksamisongelmien näkökulmana. Osa pahoinvoinnista paikannetaan opiskeluun liittyväksi, ja tähän esitetään ratkaisuksi esimerkiksi opintouraan panostamista valtion taholta ja koulujen kasvatusoppien muuttamista. Työelämän rankkuuden ongelmaa ei tässä toimija-asemassa kuitenkaan pyritä ratkaisemaan, osittain varmaan siksi, että se ei ole nuorille vielä omakohtaisesti koettu asia.

*Nykykouluissa suomalaisista tehdään **koneita**, joiden **täytyisi omaksua nopeasti uusia asioita ja pärjätä** myös tulevassa, usein epävarmassa työelämässä. (HS Mielipide 16.1.2010)*

Jatkuva suorittaminen tekee elämästä oravanpyörän tapaisen, jossa elämän kulku tuntuu nuoresta ennalta sanellulta.

Tällainen tasapaksu, harmaa elämä tuntuu ilmiönä yleistyvän sitä mukaa kuin lisää stressiä kasataan koulutöiden ja työprojektien muodossa nuorten harteille, ja ajanpuute sekä väsymys juurruttavat ihmisen alun sohvan pohjalle nukkumaan. (HS Mielipide 19.12.2009)

Diskurssi rakentuu toisaalta myös sanellun elämän kritiikistä, mutta varsinaista toimija-asemaa vastakohtana kaiken hyväksyvän koneen asemalle ei kuitenkaan rakennu. Syy vastakkaisen toimija-aseman puuttumiselle voi olla se, että vaatimusten ja odotusten mukaan on elettävä, muuten nuoren voidaan ajatella olevan *laiska, saamaton, kuluerä* tai *yhteiskunnan varoilla elävä*.

*Jos ilmaisee, että koulu tuntuu raskaalta ja että ajatus vuosikymmenten työnteosta ei tunnu houkuttelevalta, saa kuulla olevansa **laiska ja saamaton**.* (HS Mielipide 18.12.2010)

Aineisto ei lopullista vastausta kerro, mutta mielenkiintoista on pohtia, mikäli juuri laiskurin leiman pelko ja kulttuurissamme esiintyvä ahkeruuden hyve ajavat nuoret kaiken hyväksyvän koneen asemaan.

6.4 Diskurssien yhteenvetoa

Työllistymisen kompastuskivien ja luotaantyöntävän työelämän diskurssit rakentavat nuorten työelämätodellisuutta hyvin eri tavoin (TAULUKKO 1). Työn merkitys on molemmissa diskursseissa suuri ja tärkeä, mutta siinä missä kompastuskivet ovat pelkkiä esteitä matkalla työelämään ja työ nähdään lahjana, luotaantyöntävyys rakentaa työelämätodellisuutta pelon kautta. Pelko liittyy sekä työelämään itsessään, sillä se näyttäytyy hyvin raadollisena paikkana, mutta myös diskurssissa esiintyvänä pelkona siitä, että työelämää ei välttämättä edes onnellisesti saavuteta sillä tie sinne on niin raskas.

Diskurssit eroavat toisistaan myös siinä, ketkä niitä ovat rakentamassa. Kompastuskivet ovat todellisuutta vähän nuoremmille nuorille, joilla on selkeästi halua ja tahtoa päästä työelämään. Luotaantyöntävän työelämän diskurssia rakentavat vanhemmat nuoret, jotka ovat jo nykyisellään huolestuneita jaksamisestaan.

TAULUKKO 1. Työllistymisen kompastuskivet ja luotaantyyöntävä työelämä

	Työllistymisen kompastuskivet	Luotaantyyöntävä työelämä
Teema	Kesätyö, työharjoittelu	Yhteiskunnan ja koulujärjestelmän vaatimukset, jaksaminen, oravanpyörä
Näkökulma	Työtä ei saada tai sitä on vaikea saada	Vaatimukset eivät tue nuorten työuria ja niiden kehittymistä, aiheuttaa paineita ja vastoinkäymisiä
Työn merkitys ja rooli	Lahja, etu, rahan tuottaja ja sen arvon opettaja, jotain kallisarvoista	Jotain tulevaisuudessa olevaa, (pelottava) päämäärä
Ongelma	Ikä, ulkonäkö, aikuisten mielipiteet, liian vähän koulutusta tai työkokemusta, aikuiset/eläkeläiset vievät nuorten työt, lait/säädökset	Liian varhaiset valinnat, kilpailu, yhteiskunnan vaatimukset, oravanpyörä ja ennalta saneltu elämä, huonot työolot, jaksaminen
Ratkaisuehdotukset	Ikäryhmän tasavertainen kohtelu, tutustu työelämään ja tienaa -malli, enemmän työmahdollisuuksia, pieni palkka, ennakkoluulottomuus ja kokeilunhalu nuoren palkkaamisessa, ruumiillinen työ, johdonmukainen ja tasavertainen rekrytointi	Mahdollisuuden antaminen, pehmeät arvot, työkokemus ja harjoittelu, opiskelun tukeminen, arjen ja rutiinien rikkominen, nuorten työolojen kohentaminen
Miten nuori kuvaa itseään	Alaikäinen, opiskelija, hyväkuntoinen, epärealististen vaatimusten kohde, innokas, tahtoa ja taitoa tehdä työtä, onnekas, halu kantaa vastuuta, tarve oppia rahankäyttöä, halpaa työvoimaa, ahkera, heikko itsetunto, vaarallinen omakuva, hyväksyntää hakeva, lävistetty, yksilö, rautanaama	Koululainen, opiskelija, "lottovoittaja", ilmainen harjoittelija, kaiken hyväksyvä kone, tulevaisuuden tärkeä työvoima, kone, motivoitunut, ahkera, asettaa tavoitteet korkealle, tulevaisuuden luonnonvara, ihmisenalku, oravanpyörässä juoksija, vääryyttä kokeva
Miten nuorta kuvaillaan	Laiska, välinpitämätön, kapinoiva, lorvailija, kuluttaa aikaansa turhaan	Laiska, saamaton, elää yhteiskunnan varoilla, kuluerä
Pääasialliset toimijat	Päätäjät, eduskunta, työnantajat/yritykset, yhteiskunta	Yhteiskunta
Nuoren asema	Passivoitu lahjansaaja ja Työmarkkinoille pyrkijä	Kaiken hyväksyvä kone

7 AIKUISTEN NÄKÖKULMA: TYÖELÄMÄ NUORTEN KALTOINKOHTELIJANA JA PELASTAJANA

Käyn seuraavaksi läpi aikuisten mielipidekirjoituksista paikantamiani diskursseja sekä niissä nuorille rakentuvia asemia. Käytän tekstissäni lainauksia aineistostani, jotka olen koonnut omaksi lähdeluettelokseen. Olen korostanut tiettyjä sanoja ja lauseita lainauksissa lihavoimalla, mikäli olen halunnut kiinnittää näihin erityistä huomiota. Tekstin sisällä käytetyt yksittäiset sanalainaukset olen merkinnyt kursiivilla, erottaakseni ne selkeästi omasta tekstistäni. Luvun loppuun olen koonnut analyysini tiivistetysti taulukkomuotoon (TAULUKKO 2).

7.1. Kaltoinkohteleva työelämä

Kaltoinkohteleavan työelämän diskurssissa nuorten työelämä rakentuu toivottomana ja epärealistisena paikkana. Kaltoinkohtelulla tarkoitetaan tässä yhteydessä nuorten hyväksikäyttöä työmarkkinoilla, arvostuksen puutetta nuorten tekemää työtä kohtaan ja harhaanjohtavaa kouluttamista. Käsittelen seuraavaksi diskurssia näistä näkökulmista käsin.

Hyväksikäyttö työmarkkinoilla

Hyväksikäyttö rakentuu hyvin pitkälle palkkauksen sekä työkokemuksen arvokkuuteen liittyvien kysymysten ympärille. Työkokemuksen arvokkuus on asia, joka tuli selkeästi ilmi jo nuorten itsensä kirjoittamien mielipidetekstien diskursseissa, ja nyt aikuiset tuovat esille näkökulman, jossa työnantajat käyttävät hyväkseen tätä tarvetta.

Nuorilta puuttuu arvokasta työkokemusta, ja sen ovat monet työnantajat huomanneet. Käytännössä moni nuori joutuu maksamaan, että saa olla ensimmäisissä työpaikoissaan. (HS Mielipide 22.12.2010)

Diskurssissa nousee esiin myös huoli työnantajien tavasta hyväksikäyttää työllistämisyjärjestelmiä, jolloin nuoria otetaan sellaisiin töihin, joihin ei ole aikomustakaan palkata vakituista työntekijää.

Tällöin työnantaja saa edullista työvoimaa, mutta nuoren tilanne ei juurikaan muutu. Palkattomien työelämäjaksojen kritiikki on diskurssin peruspilareita, sillä niiden ei ajatella millään tavalla edesauttavan nuorten asemaa työmarkkinoilla, vaan pikemminkin päinvastoin. Suurin ongelma näissä työelämäjaksoissa on nimenomaan palkattomuus.

*Jos kerran nuorille (16-vuotiaille) puuhataan äänioikeutta, kyllä heille kuuluisi maksaa palkkaakin. Jos tällainen menettely jatkuu, meillä on tulevaisuudessa nuoria **orjatyössä ilman palkkaa**, ja näiden palkattomien niin sanottujen harjoittelujaksojen jälkeen pettyneitä ihmisiä, jotka huomaavat tulleen työnantajien hyväksikäyttämiksi. (HS MieliPide 16.6.2010)*

Hyväksikäytön ilmentymä, palkka, on joko *orjapalkan* tasoa tai täysin olematon, nuoren työskennellessä palkattomasti esimerkiksi harjoittelun nimissä. Huono palkkataso on jo lähtökohtaisesti ongelmallista, mutta myös siksi, että sen ei ajatella motivoivan nuoria työmarkkinoille.

*Palkkapäivän aamuna kävivät puhelimet kuumana, kun nuoremme yhtä tuoreet työkaverit soittelivat toisilleen vanhojen lopettavansa työt. Ymmärrän hyvin. Tuntikausien seisominen (heillä ei ollut edes tuolia hetken levähtämiseen) pääasiassa tyhjän panttina - olemattomalla korvauksella - **ei houkutellut ketään jatkamaan**. Monet olivat ensimmäisessä työpaikassaan ja ajatellut sen pysyväksi. Näinkö heitä **motivoidaan** työmarkkinoille? (HS MieliPide 16.12.2010)*

Palkkakeskustelun yhteydessä nousee esiin näkökulma, jossa korostuu myös nuoren tarve ansaita työllään rahaa. Nuorelle työ kaltoinkohtelevan työelämän diskurssissa ei ole pelkästään työmarkkinoille pyrkimistä tai työnteon harjoittelua, vaan myös tapa tienata. Tämä on tietysti aikuiselle työntekijälle itsestään selvää, miksi siis tilanne olisi nuorten kohdalla erilainen?

On totta, että hänelle, ensimmäistä vuotta lukiota käyvälle, kahdesti viikossa suoritettuna lehtien jakelu ei ole elintärkeää. Sen avulla hän pystyy kustantamaan osittain harrastuksiaan. Hän tekee siis työtä ansaitakseen, ei saadaakseen liikuntaa tai voidakseen puuhastella muiden

perheenjäsenten seurassa lehtien ja mainosten parissa. Näin jakelutyötä luonnehditaan erään jakeluyhtiön värväysesitteessä. (HS Mielipide 25.1.2010)

Hyväksikäyttönäkökulman yhteydessä haikaillaan myös entisaikojen työssä kasvamisen kulttuurin perään, joka nuorten palkattomaan työntekoon verrattuna tuntuu tänä päivänä varsin reilulta. Tästä näkökulmasta katsoen, kirjoittajien ymmärtämättömyys palkattomia työelämäjaksoja kohtaan on ymmärrettävää. Ovathan he useimmiten itse saaneet aloittaa tiensä työelämässä niin, että ovat saaneet tehdystä työstä palkkaa tai muun korvauksen.

Arvostuksen puute

Kaltoinkohtelevan työelämän diskurssi rakentuu hyväksikäytön lisäksi myös arvostuksen puutteen kautta. Arvostuksen puute näkyy sekä työllisyyspolitiikan että työnantajien tasolla, ja se ilmenee diskurssissa mielekkäiden työtehtävien puuttumisena, nuorten heikkona työllistämisenä, sekä epäasianmukaisena kohteluna työ- tai harjoittelupaikalla. Työllisyyspolitiikkaa kritisoivissa teksteissä arvostuksen puutetta ilmentävät näkökulmat liittyvät tulevaisuusajatteluun, jossa tulevaisuuden veronmaksajien, nuorten, tilannetta pidetään kohtuuttomana. Arvostuksen puute ilmenee siten, että nuorille ei tarjota asianmukaisia töitä eikä heihin työllistämispolitiikan eri keinoin panosteta.

Nuorten asenteessa lepää tulevaisuus ja myös huomispäivän ihmismalli. Voidaan varmuudella sanoa, että tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunta joko hymyilee tai se "kaatuu" nuorten saamasta kohtelusta.

Vain kourallinen suomalaisia yrityksiä on tarttunut nuorten työllisyystalkoisiin vakavalla mielellä. Jos nuoria arvostetaan aidosti, heille tarjotaan myös työtä. Aiheellinen huoli tulevaisuuden Suomesta ei ole pitkällä aikavälillä tuloksen kasvussa vaan nuorissa. (HS Mielipide 13.2.2010)

Arvostuksen puuttuminen näkyy myös niissä kirjoituksissa, jotka käsittelevät suoraan nuorten tekemää työtä. Näissä näkökulma rakentuu työnantajan työolainsäädännön noudattamatta jättämisen, mielekkäiden työtehtävien puuttumisen ja nuorille annettujen työtodistusten

puutteellisuuden kautta. Työlainsäädännön noudattaminen tulisi olla työnantajalle itsestään selvä asia, jolloin sen noudattamatta jättäminen rakentaa kaltoinkohtelun diskurssia.

*Oli aika masentava seurata, kun poikamme tuli väsyneenä töistä työskenneltyään yli 40-asteisissa sisätiloissa pitkän päivän, kun **työ ei ollut alkuunkaan sitä mitä oltiin luvattu**. Sen piti olla ulkotyötä. Työajat olivat, mitä sattuu.* (HS Mielipide 22.12.2010)

Lainsäädännön noudattamattomuus liittyy edellä esitettyyn hyväksikäytön näkökulmaan, jonka suurin ilmenemismuoto on nuorten palkkataso, mutta tässä se kytkeytyy nuorten alipalkkaukseen, työaikoihin ja työsuojeluun.

Poikani on oppinut käytännön kautta, kenellä on valta työmarkkina-asioissa Suomessa. Hän on myös joutunut toteamaan, että Suomen perustuslain 18. pykälä työvoiman suojelemisesta ei koske häntä. (HS Mielipide 25.1.2010)

Työtodistus on asia, joka nousee esiin diskurssissa useasti. Nuorten kohdalla työtodistuksen korostunut merkitys on todennäköisesti yhteydessä työn palkattomuuteen tai matalapalkkaisuuteen sekä työuran rakentamiseen, jossa todistusten keräilyn saatetaan ajatella vauhdittavan uralla etenemistä. Juurikin työtodistuksen arvokkuus tekee sen puutteellisuudesta, tai puuttumisesta, viestin tehdyn työn arvottomuudesta.

Mitä aikuinen ajattelisi, jos saisi käteensä mitäänsanomattoman työtodistuksen, jonka allekirjoittaja ei ole kuuna päivänä työntekijää nähnytään? Työtodistus on kuitenkin meille kaikille tärkeä viesti, joka kertoo siitä, miten olemme pärjänneet. (HS Mielipide 16.6.2010)

Harhaanjohtava kouluttaminen

Koulutusnäkökulma esiintyy diskurssissa hyvin puutteellisessa merkityksessä, jonka mukaan nykyinen koulutusjärjestelmämme ei vastaa työelämän tarpeita, eikä myöskään nykyisellään

kouluta nuoria niin, että heille kehittyisi oikeanlaisiksi miellettyjä työelämävalmiuksia. Näkökulma rakentuu laajemmasta koulutuskritiikistä, sekä myös oppiaineiden ja koulutuksen huonosta työelämävastaavuudesta. Pahimmillaan koulutus tuottaa työmarkkinoille työttömän nuoren, jolle ei löydykään alan työtä. Hänet on johdettu harhaan.

Entä ne nuoret, jotka ovat tekemässä tulevaisuuden valintojaan yläasteilla tai lukioissa? Heidät pitäisi saada myös innostumaan työelämästä ja sen myötä opinnoistaan.

On paradoksaalista, että perus- ja lukiokoulutukseen käytetään paljon rahaa, mutta osa nuorista ei oikein tiedä, miksi he ovat koulussa. Nuorilla on oikeus tietää ja nähdä omin silmin, mihin oppiaineita käytetään. (HS Mielipide 25.7.2010)

Koulutuskritiikki kohdistuu diskurssissa koulutuksen työelämävastaavuuteen, jota usein pidetään itsestään selvänä. Vastaavuuden ajatellaan kuitenkin nykyisellään olevan nk. vanhan työelämän työelämävastaavuutta, sillä miksi muuten monet nuoret valmistuvat oppilaitoksista työttömiksi tai työelämään huonosti sopiviksi? Kritiikki ei kuitenkaan kohdistu pelkästään oppiaineisiin, vaan myös laajemmin koulun kasvatustehtävään ja enemmänkin henkisten ja sosiaalisten taitojen opetukseen, joiden ajatellaan olevan avainasemassa työelämään astuessa.

Hyviä tavoitteita koko suomalaiselle koulutuslaitokselle ovat yrittäjyys- ja työelämäkasvatuksen lisääminen, uusien opetusmetodien käyttö, yhteistyö paikallisen liike-elämän kanssa ja nuorten itsensä rohkaiseminen kokeilemaan sekä yrittämään uutta.

Kyky selviytyä on tärkeä taito, mutta vielä tärkeämpää on antaa nuorille ne valmiudet, joilla muutosta ohjataan. (HS Mielipide 13.3.2010)

7.2 Syrjäytymiseltä pelastava ansiotyö

Aikuisten mielipidekirjoituksissa muodostuu kaltoinkohteleavan työelämän lisäksi myös toinen merkityskokonaisuus. Olen nimennyt tämän kokonaisuuden syrjäytymiseltä pelastavan ansiotyön

diskurssiksi. Diskurssi rakentuu uhkakuvien ja kriittisen keskustelun kautta, jossa nuorisotyöttömyys itsessään sekä työvoimapolitiittiset toimenpiteet, kuten eläkeiän nostaminen, tuottavat syrjäytymisen uhan. Ansiotyöhön kiinnipääseminen on diskurssissa ainoa tapa säästyä syrjäytymiseltä, ja oman näkökulman rakentavatkin työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kritiikistä syntyvät työllistämisehdotukset. Käyn seuraavaksi läpi diskurssin muodostumista näiden näkökulmien kautta.

Syrjäytymisen uhka

Syrjäytyminen määritellään diskurssissa ulkopuolisuuden tilana, jossa yksilö (usein nuori) jää yhteiskunnan ja etenkin sen työmarkkinoiden ulkopuolelle. Syrjäytymistä kuvaillaan muun muassa *kansallisena katastrofina*, joka koskee erityisesti nuoria, joilla muutoin olisi paljon vuosia edessä koulutus- ja työmarkkinoilla. Kytös ansiotyöhön näkyy siten, että nimenomaan työelämään pääsyn viivästys aiheuttaa syrjäytymistä ja voi pahimmillaan johtaa siihen, että työeläkkeille ei löydy nuorista maksajia.

*Nuori ehtii kyllä varmasti myöhemminkin osallistua näihin työeläkemaksutalkoisiin, kunhan hänet ensin saadaan niitä tuottavalle uralle. Tämä tuntuu ehkä raskaalta yhteiskunnalle, mutta kaikkein kalleintahan on se, että nuoret **päästetään kokonaan syrjäytymään työelämästä**. Mistä silloin katetaan tulevat eläkkeet?* (HS Mielipide 31.1.2010)

Syrjäytymisen uhka näyttäytyy diskurssissa uhkana hyvinvointiyhteiskunnalle ja sen aiheuttajaksi rakentuu tarkastellun ajanjakson nuorisotyöttömyys. Toisaalta diskurssissa rakentuu myös vaihtoehtoinen näkökulma, jossa syrjäytyminen nähdään yhteiskunnan kilpailuhenkisyyden ja tehokkuusvaatimusten tuloksena. Tällöin syrjäytyminen voi olla joko nuoren oma valinta, vastareaktion *utopistiseen keskiluokkaiseen elämään* tai vaihtoehtoisesti yhteiskunnan yksilökeskeisen ja kilpailupainotteisen mentaliteetin tulosta.

Yhteisöjen ja luokkien tilalle on tullut yksilö, jonka ainoana tehtävänä on kilvoitella asemastaan kuluttajana ja tiukan työmoraalin toteuttajana. Koulut ovat jo aikoja sitten luopuneet

*yhteisöllisyydestä, ja luokattomuutta kaavaillaan vallitsevaksi käytännöksi myös yläkouluihin. Ei ihme, että tässä myllytyksessä osa nuorista myös **kieltäytyy tarjotusta tulevaisuudesta**. (HS MieliPide 19.6.2010)*

Nuorisotyöttömyys

Diskurssin toinen vahva näkökulma on nuorisotyöttömyys, joka on tiiviissä yhteydessä syrjäytymiseen. Nuorisotyöttömyys on uhka, joka toteutuessaan tuottaa jotain vielä turmiollisempaa, syrjäytymistä. Nuorisotyöttömyyttä voisi kuvata eräänlaisena porttina, jonka läpäistessään yksilö kohtaa isoja ja vakavia seuraamuksia, ja myös siksi sitä on kaikin keinoin vältettävä. Ilmiö myös heijastaa työmarkkinoiden ongelmia ja ilmiöitä laajemmin, kuten pätkätyöläisyyttä ja työmarkkinoihin liittyviä koulutuspoliittisia toimenpiteitä, kuten nuorten tukityöllistämistä ja työelämäjaksoja.

*Mikäli nuorisotyöttömyydelle ei puututa voimakkaasti, saatetaan pahimmillaan **avata ovet** periytyvälle, yli sukupolvien jatkuvalla työttömyydelle. (HS mieliPide 30.1.2010)*

Nuorisotyöttömyyskeskustelun yhteydessä esiintyy myös usein viittauksia 1990-luvun lamaan ja silloin vallinneeseen työttömyyteen, joka näkyy diskurssissa eräänlaisena taustapiruna. Tämän tutkielman kohteena olevan ajanjakson nuorisotyöttömyyden kuvaillaan esimerkiksi *nousseen viime laman tasolle* ja päättäjät *toistavat edellisen laman virheitä* nuorisotyöttömyyden hoidossa. Nuorisotyöttömyydestä kirjoitetaan hyvin faktanomaisesti, ja sen syyksi rakentuu yhteiskunnan taloudellinen tilanne sekä poliittinen puuttumattomuus.

Nuorisotyöttömyys ei ole ratkaistavissa yhdellä tai kahdella toimella; tarvitaan akuutteja sekä rakenteellisia ratkaisuja. Yhtäältä kysymys on koulutus- ja sosiaalipoliittisista toimista ja toisaalta perinteisten ja modernien työmarkkinoiden yhteentörmäyksestä sekä vanhakantaisen politiikan kyvyttömyydestä vastata nykypäivän haasteisiin. (HS MieliPide 8.20.2010)

Oman työuran pidentäjät

Nuorisotyöttömyyden lisäksi diskurssissa rakentuu toinen vahva näkökulma, jolla selitetään sitä, miksi nuoret eivät ole töissä. Tämän näkemyksen mukaan uhkana ovat *oman työuran pidentäjät* tai *eläkeläiset*, jotka toimivat työpaikoilla *tulppina*, estäen nuorten pääsyn työelämään. Työurien pidentäminen vie työtilaisuuden nuorelta, ja tämä nähdään *itsekkäänä*, *moraalittomana* ja *yhteiskunnalle haitallisena*. Haitalliseksi muodostuu nimenomaan syrjäytymiskehitys, johon nuoret pahimmillaan työuran pidentäjien vuoksi syöksyvät.

Nuorisotyöttömyys on myös kasvamassa hyvää vauhtia. Se nuori, jolta jää ensimmäinen työpaikka saamatta, on todennäköisesti menetetty työmarkkinoilta. Jos nyt pidennetään vanhusten eläkeikää neljällä vuodella, nuorilta on tie työmarkkinoille tukossa sen neljä vuotta. Vanhat ovat tulppana työpaikoilla. Kun nyt näyttää siltä, että työpaikkoja ei ole kaikille, minun ymmärryksen mukaan kannattaisi työllistää nimenomaan nuoria. (HS Mielipide 28.10.2009)

Diskurssissa esiintyvän näkemyksen mukaan eläkeikäisten työssäolon jatkamista tulisi harkita vasta sitten kun yhteiskunnassa vallitsee *todellinen työvoimapula*, kun taas tarkastellun ajanjakson ensisijainen tavoite tulisi olla nuorten saattaminen työelämään.

Tärkeä näkökulma, joka rakentuu eläkeikäisten ja nuorten työntekijöiden vertailuasetelmassa, on työn jakamisen ajatus. Tällä tarkoitetaan *talkoohenkeä*, jossa pitkään työelämässä ollut työntekijä luopuu omasta tulotasostaan parantaakseen nuorten työllisyyttä. Työn jakamisena nähdään osa-aikaistamisen käytännöt ja työpäivien lyhentäminen, jolloin työtä ja tekemistä riittäisi useammalle henkilölle.

Eläkepomme tulee, mutta niin tulee työttömyys- ja syrjäytymispommeikin, kun neljän eläkkeelle jäävän tilalle otetaan yksi uusi, kun nuoret eivät pääse työelämän syrjään kiinni ja kun teollisuutta siirtyy kehittyviin maihin. [...]

Lääkkeenä työttömyyden poistamiseen olisi työn solidaarisempi jakaminen ihmisten kesken. (HS Mielipide 27.8.2010)

Nuorisotyöttömyyden ratkaisumallit

Syrjäytymiseltä ehkäisevän ansiotyön diskurssissa näkyy vahvasti ratkaisukeskeisyys, jossa kirjoittajat esittävät omia näkemyksiään nuorisotyöttömyyden (ja siten myös syrjäytymisen) ehkäisemiseksi. Edellä esitelty eläkeikäisten ja nuorten vastakkainasettelu rakentui enemmän moraalisenä ongelmana, vaikkakin sisälsi työn jakamisen näkökulman, kun taas tässä rakentuva näkökulma sisältää käytännön ratkaisumalleja havaitun ongelman poistamiseksi.

Nuorten työllistämisen ongelma nähdään kustannussyistä johtuvana, jossa työnantajan maksuvelvoitteet tekevät nuoren palkkaamisesta kallista ja hankalaa. Ehdotuksena tähän rakentuu näkemys, jonka mukaan kannattavampaa olisi poistaa työnantajamaksut, eläkemaksut ja verot määrätynsi aikaa, jotta saataisiin nuori palkattua töihin. Toisaalta selonteoissa ehdotetaan myös, että julkisen sektorin tulisi ottaa enemmän vastuuta nuorten palkkaamisesta sekä yrittäjäkasvatuksesta ja siihen liittyvän koulutuksen lisäämisestä.

Ratkaisumalleissa näkyy myös palkattomien työelämäjaksojen, harjoittelun ja aputöiden merkitys, joita monet kirjoittajat pitävät tärkeänä nuorisotyöttömyyttä ja toimeentuloa ehkäisevänä tekijänä. Keskustelussa ehdotetaan esimerkiksi nuorten kouluttamista turvallisuusalalle kaupan alan suurta hävikkiä pienentämään ja nuorten työttömyyskorvauksen tai toimeentulotuen sitomista työvelvoitteeseen. Eräs kirjoittaja kuvaa työvelvoitetta seuraavasti:

Työvelvollisuuteen kuuluisi sekä kodeissa että laitoksissa asuvien vanhusten ulkoilutusta. Jopa hissittömän talon ylimmän kerroksen vähävarainen vanhus pääsisi päivittäin rollaattoriajelulle parin lihaksikkaan nuoren avustamana. Nuoret ja maahanmuuttajat pelaisivat erilaisia seurapelejä vanhusten kanssa. He harjoittelisivat ja esittäisivät vanhainkodeissa ja sairaaloissa näytelmiä sekä esittäisivät ja säestäisivät kuorolauluja. (HS MieliPide 23.8.2010)

Keskustelun yhteydessä viitataan nuorten saamaan taloudelliseen hyötyyn hyvin pinnallisesti, mutta selkeästi harjoittelun tai työelämäjakson hyöty on jokin muu kuin rahallinen. Työn kuvataan

olevan nuorelle *jollakin muulla* tavoin tärkeää ja kokemuksen avulla nuori saisi *kosketuspintaa työelämään, löytäisi oman alansa helpommin*, oppisi *käyttäytymään* työpaikalla, ja ennen kaikkea, ei jäisi toimeettomaksi ja syrjäytyisi kokonaan.

7.3. Nuorten asemointi diskursseissa

Kaltoinkohtelevan työelämän diskurssissa nuoret asemoidaan kaltoinkohtelun eri näkökulmien, hyväksikäytön, arvostamisen ja harhaanjohtamisen kautta. Nuoren omaa ääntä ei keskustelussa kuulla suoraan, sillä mielipidekirjoitukset ovat aikuisten käsialaa. Kirjoittajat esiintyvät keskustelussa erilaisten roolien kautta, jotka luonnollisesti muokkaavat myös diskurssin näkökulmia ja niiden muotoutumista. Keskustelijoina ovat nuorten vanhemmat, eri alojen ammattilaiset sekä muut aikuiset. Vanhemmat rakentavat diskurssia oman lapsensa näkökulmasta, usein nimimerkillä, kun taas ammattilaiset osallistuvat keskusteluun profession kautta. Muiden aikuisten rooli on huolestuneen kansalaisen, jossa huolestuneisuus on enemmänkin yhteiskunnallista kuin henkilökohtaista tai ammatillista.

Syrjäytymiseltä pelastavassa ansiotyö rakentuu työttömyyspuheesta, jossa pohditaan nuorisotyöttömyyden syitä ja mahdollisia seurauksia. Tässä kontekstissa keskusteluun osallistuvat kirjoittajat ovat joko huolestuneita kansalaisia tai ammatillisesta näkökulmasta kirjoittavia. Erona kaltoinkohtelevaan työelämään, vanhempien selonteot eivät rakenna diskurssia tai nuorten asemaa siinä. Tästä syystä nuorten asema rakentuu varmasti myös yhteiskunnallisempaa ja pikemminkin asemana toimija-aseman sijaan, sillä nuoren osa keskustelussa on passiivinen ja suurimmalta osin objektivoitu.

7.3.1 Petetty tulevaisuuden toivo

Kaltoinkohtelevan työelämän diskurssin muotoilemiseen osallistuu moninainen joukko keskustelijoita, mutta nuorille rakentuva asema on tästä huolimatta hyvinkin yhtenäinen. Työ piirtyy diskurssissa nykyhetken ja tulevaisuuden rajapinnalle, jossa nuori on saattanut ottaa

ensiaskeleensa työelämässä, mutta ei silti syystä taikka toisesta vielä ole siellä. Työelämä on jotain johon nuoren tulisi pyrkiä ja päästä *tutustumaan*, ennen kaikkea siksi, että työ nähdään arvokkaana nuoren itsensä, mutta myös yhteiskuntamme tulevaisuuden kannalta. Nuoria kuvaillaan esimerkiksi *suurten ikäluokkien elättäjinä, tulevaisuuden veronmaksajina ja huomispäivän ihmismalleina*, mutta toisaalta myös *tutustujina, oppipoikina* sekä kasvatuksen ja koulutuksen *kohteina*. Asema sijoittuu ajallisesti nykyhetken ja tulevaisuuden välille, jossa kuitenkin tämänhetkinen asema työelämässä on varsin vähäpätöinen ja ulkoapäin ohjattu.

*Nuorten suhtautuminen työelämän tarjoamaan toimintatapaan, politiikkaan, perhe-elämän haasteisiin, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja moniin elämän peruskysymyksiin on **tulevaisuuden peruskivi**. Missä tilassa tämä kaikki on?* (HS Mielipide 13.2.2010)

Työ on myös vahvasti linkittynyt koulujärjestelmään, sillä työelämä saa syötteensä eri koulutuslaitoksista, joissa nuoria koulutetaan joko turhaan tai harhaanjohtavasti. Petetyn asemaa rakentaa yhtäältä yhteiskunnan koulutusjärjestelmä, mutta myös käytännön kokemukset työelämästä, joissa nuoria ei olla kohdeltu asianmukaisella tavalla. Yksi vahvasti tähän liittyvä piirre on palkattomuus ja ilmainen työnteko, joka ilmentää diskurssissa juuri petetyn asemaa.

*Olikin sitten melkoinen yllätys, että kesätöitä kyllä löytyi, mutta millä hinnalla! Kunta tarjosi yrittäjille nuorten työllistämiseen tueksi 450 euroa, ja sitä kyllä käytettiin härskiksi hyväksi. Yrittäjät saivat käyttöönsä hyvinkin ammattitaitoisia nuoria **ilmaiseksi** (osa oli ollut samassa paikassa jo useampana kesänä ja työ oli varmasti tuttua). Heillä teetettiin härskisti kalliita iltoja ja viikonloppuja.* (HS Mielipide 22.12.2010)

Nuorten asema petettynä tulevaisuuden toivona luo toisaalta diskurssissa tarpeen motivoida ja innostaa heitä työmarkkinoille. Selittävänä tekijänä tälle tarpeelle voidaan pitää tulevaisuusnäkymää, jossa nuorten rooli yhteiskuntamme kannattelevina voimina on monen kirjoittajan huolenaihe. Huolen julkituominen vahvistaa samalla myös petetyksi tulemisen asemaa, sillä miksi muuten olisi syytä kantaa huolta nykypäivän nuorista ja heidän työorientaatiostaan?

Asema rakentuu kuitenkin tässä kontekstissa osittain hyvinkin passiivisena, sillä ratkaisu huonoon

kohteluun tuntuu muodostuvan yhteiskuntamme eri työllistämis- ja koulutusjärjestelmien sekä työnantajien piirissä. Ei nuorissa itsessään. Toimijuus on kuitenkin nurinkurisesti läsnä, sillä nuoret ovat diskurssissa osittain alistuneet kohtaloonsa ja todentaneet petetyn asemaa, juuri olemalla *motivoinnin* ja *innostamisen* tarpeessa.

7.3.2 Yhteiskunnallinen riskitekijä

Riskitekijän asema rakentuu syrjäytymiseltä ehkäisevän ansiotyön diskurssissa, jossa työelämän konteksti on pääosin nuorisotyöttömyyden eri näkökulmista rakentuva. Asema rakentuu saman oletuksen varaan kuin diskurssikin; työ pelastaa nuoren syrjäytymiseltä, ja on kaikin puolin tärkeää saada nuori työmarkkinoille. Nuoria ei saa *päästää putoamaan* pois ja heistä tulee *pitää kiinni*.

Syrjäytymisen uhka tekee työttömästä nuoresta riskin, jonka toteutumista on kaikin keinon vältettävä. Selonteoissa ilmenee kahtiajakaisuutta siinä, mikä on riskin hinta. Vähemmistöksi jäävät ne näkökulmat, joissa asiaa tarkastellaan nuoren omasta subjektiivisesta näkökulmasta. Isommaksi huoleksi muodostuu se, kuka maksaa tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunnassa eläkkeet ja verot, ja kuinka paljon nuorten syrjäytyminen tulee yhteiskunnalle maksamaan. Nuoren asema riskitekijänä tuottaa pahimmillaan yhteiskunnalle *kuluja*.

Eläkeiästä keskustelevat päättäjät: huomatkaa, että nuoret odottavat jonossa työpaikkojen ovien takana. Odottavan aika on pitkä. Odotusajan jälkeen monesta ei ole sinne. Nuorten syrjäytymiselle pitäisi saada jo siitä aiheutuvien kulujen vuoksi nollatoleranssi! (HS Mielipide 25.1.2010)

Mielipidekirjoituksissa näkyy myös tämän nuoria objektivoivan puheen argumentointi, jossa nuoren saaminen työelämään on ennen kaikkea yhteiskunnallinen teko, joka myös hyödyttää keskustelijaa itseään. Hyöty voi olla esimerkiksi yritykselle hyödyllinen *veroetu*, palkkatulon mahdollistama *kuluttaminen* tai *työnantajakuvan kirkastuminen*. Nuorten asema riskitekijänä rakentuukin juuri passivoivan ja objektivoivan puheen kautta, jossa nuoret eivät itse ole ratkaisevassa asemassa heitä koskevassa ongelmassa. Koko ongelman määrittely, siihen liittyvä

problematiikka ja nuorille rakentuva asema on pitkälti ylhäältä alaspäin rakentuva. Nuori on syrjäytyessään riski hyvinvointiyhteiskunnalle ja riskin minimoiminen on ensisijaisen tärkeää, ei nuoren itsensä vuoksi, vaan yhteiskunnan.

*Nyt on tartuttava pikaisesti toimeen nuorten asenteiden muuttamiseksi työelämää kohtaan. **Nämä nuoret** eivät varmaankaan tule ajatelleeksi, miten hyvinvointiyhteiskunta ja avustukset rahoitetaan. Jos vain puolet työkäisistä tekee töitä ja tuottaa verovaroja hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämiseksi, ja samaan aikaan suuret ikäluokat eläköityvät, **ei Suomen tulevaisuus näytä ruusuiselta**. (HS Mielipide 21.3.2010)*

Nuorten passiivinen asema työttöminä, syrjäytymisvaarassa olevina yhteiskunnallisina riskitekijöinä näkyy etenkin niissä ratkaisuehdotuksissa, joita diskurssissa tarjotaan. Nuorisotyöttömyyden ratkaisuisa nuori on ylhäältä alas ohjattu toimenpiteiden kohde, jota *työllistetään* esimerkiksi *työvelvollisuuden* keinoin. Nuoren työllistämistä tukemalla pedataan myös *itselle ja yhteiskunnalle parempaa tulevaisuutta* sekä pidetään Suomi kilpailukykyisenä.

Ehdotan, että vuosina 2009–2010 yrittäjä voi palkata työttömän nuoren vuodeksi ilman työnantajan maksuvelvoitteita. Yrittäjä maksaisi nuorelle palkan, josta menisi vero, mutta ei muita maksuja.

Nuoren palkkatulo menee tavaroiden ja palveluiden ostamiseen. Tämä auttaa osaltaan muita yrityksiä sekä sitä kautta myös kuntia ja valtiota. (HS Mielipide 28.9.2009)

7.4 Diskurssien yhteenvetoa

Aikuisten mielipidekirjoitukset rakentavat nuorten työelämätodellisuutta hyvin paradoksaalisesti (TAULUKKO 2).

TAULUKKO 2. Kالتوinkohteleva työelämä ja syrjäytymiseltä pelastava ansiotyö

	Kالتوinkohteleva työelämä	Syrjäytymiseltä pelastava ansiotyö
Teema	Työelämän epäoikeudenmukaisuus	Työtön nuori on huomisen syrjäytynyt aikuinen
Näkökulma	Nuoria käytetään hyväksi työmarkkinoilla, heidän työtään ei arvosteta ja heitä koulutetaan ammatteihin, joilla ei työllisty	Nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen uhka, eläkeikäiset estävät nuorten työelämään pääsyn, nuorisotyöttömyyden ratkaisumallit
Työn merkitys ja rooli	Nykyisen ja tulevan rajapinnalla, tulevaisuuden suunta ja päämäärä, palkatonta/matalapalkkaista, jotakin arvokasta	Pelastaa nuoren syrjäytymiseltä ja turvaa siten yhteiskuntamme tulevaisuuden
Ongelma	Nuorten on vaikea innostua ja motivoitua työelämästä, koska kokemukset ovat huonoja	Nuorisotyöttömyys ja kilpailuyhteiskunta aiheuttavat syrjäytymistä, nuoret eivät pääse töihin, koska eläkeikäiset pidentävät työuriansa
Ratkaisuehdotukset	Kohtuullinen korvaus tehdystä työstä, mielekkäitä työtehtäviä, hyvä ja asianmukainen työtodistus, asianmukainen kohtelu työpaikalla, työpaikkojen tarjoaminen nuorille, koulutuksen työelämävastaavuuden päivittäminen	Töiden jakaminen, työnantajamaksujen poistaminen, palkattomat tukityöllistämisen- ja harjoitteluratkaisut
Miten nuorta kuvaillaan	Tulevaisuuden toivo, huomispäivän ihmismalli, maailman pelastaja, veronmaksaja, jatkaja, pullopoika/oppipoika, koulutusputkeen tungettu, syrjäytymisvaarassa, motivoinnin ja innostamisen tarpeessa, ilmainen, petetty, orja, antamisen kohde	Vaarassa syrjäytyä, ulkopuolinen, tarvitsee työtä, pitää saada työelämään, työtön, vailla työtä, huomisen syrjäytynyt aikuinen, tyrkätään työurille&kouluradalle, liian kokematon, tulevaisuuden osaaja, kiinnipidettävä, ei työllisty valmistumisen jälkeen, työvoimapotentialiaali, uhka kilpailukyvyllle
Pääasialliset toimijat	Yhteiskunta, työnantajat	Yhteiskunta (osa ongelmaa, ratkaisua ja hyödynsaajaa)
Nuoren asema	Petetty tulevaisuuden toivo	Yhteiskunnallinen riskitekijä

Selvää on, että työelämä on nuorten elämän kannalta tärkeässä asemassa, sillä se voi joko pelastaa heidät syrjäytymiseltä tai kohdella heitä kالتوoin niin, että he menettävät uskonsa täysin. Työ rakentuu sekä kالتوinkohtelevan työelämän että syrjäytymiseltä pelastavan ansiotyön diskursseissa arvokkaana asiana, tosin jälkimmäisessä sen rooli on korostuneempi. Molemmista diskursseista työ liittyy ajallisesti tulevaan, sillä työllistyminen nykyhetkessä vaikuttaa tulevaisuuteen

ratkaisevasti kahdella tapaa, joko yhteiskunnasta syrjäytymisen tai työelämään liittyvän motivaatiopulan kautta.

Diskurssien tarjoamat asemat ovat molemmat nuorta passivoivia, mutta siinä missä yhteiskunnallisen riskitekijän asema on suurelta osin nuorta objektivoiva, petetty tulevaisuuden toivo sisältää ripauksen nuoren omaa subjektiivista kokemusmaailmaa ja toimijuutta. Tämä näkyy ratkaisuehdotuksissa, joissa peräänkuulutetaan nuorille asianmukaisia työtehtäviä, oikeudenmukaista kohtelua työpaikoilla ja kohtuullista korvausta tehdystä työstä. Asemissa myös työ nähdään eri tavoin, sillä riskitekijän asema rakentuu täysin työttömyyden kontekstissa. Tämä näkyy siten, että nuori on useimmiten työtön tai vailla työtä, kun taas petetty tulevaisuuden toivo on saanut kosketuksen työelämään, joka hänet on pettänyt.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessani olen diskurssianalyysin keinoin paikantanut kansainvälisen finanssikriisin aikaan käydystä työelämäaiheisesta mielipidekeskustelusta neljä merkityskokonaisuutta, joiden eri näkökulmia tutkimalla olen edellä avannut jokaisen kokonaisuuden sisäistä logiikkaa ja rakentumista. Aineiston käsittelyssä ja analyysissä olen hyödyntänyt vertailuasetelmaa, jossa olen käsitellyt nuorten ja aikuisten mielipidekirjoituksia erikseen, tarkoitukseni muodostaa kuva niissä esiintyvissä diskursseista ja nuorille tarjoutuvista (toimija)asemista (TAULUKKO 3). Vertailuasetelma oli myös luonnollinen valinta, sillä jo aikaisessa vaiheessa oli selvää, että nuorten ja aikuisten työelämänäkökulmat ja aiheet eroavat toisistaan.

Diskurssien paikantaminen oli tutkimusasetelmani vuoksi melko selkeää, mutta suurempaa päänsäivää aiheutti kunkin diskurssin punaisen langan löytäminen ja auki kirjoittaminen. Alussa ongelmia kuitenkin tuotti aineiston rajaamiseen liittyvät kysymykset, joita jouduin pohtimaan etenkin sellaisten mielipidekirjoitusten kohdalla, jossa käytiin keskustelua sekä nuorten koulutus- että työelämäkysymyksistä. Alun lukukierroksilla osa alkuperäisestä aineistosta tippui pois, sillä koin, että jotkut mielipidekirjoitukset olivat teemaltaan selkeästi nuorten koulutuskysymyksiin liittyviä. Aineiston lopullinen laajuus (57 mielipidekirjoitusta) mahdollisti merkityskokonaisuuksien rakentumisen useiden selontekojen varaan, mutta luonnollisesti kovin hienosyiseen analyysiin ei ollut työn paisumisen pelossa mahdollisuutta.

Nuorten teksteissä muodostui kaksi diskurssia, jotka olen nimennyt *työllistymisen kompastuskivien* ja *luotaantyyöntävän työelämän* diskursseiksi. Nämä merkityskokonaisuudet rakentuvat kesätyötä, työharjoittelua ja opiskelua koskevista mielipidekirjoituksista. Diskurssit eivät muodostu työttömyyspuheesta, vaan pikemminkin siitä, miten vaikeaa nuoren on saada (kesä)työpaikka ja kuinka uuvuttavaa on kilpailla, suorittaa ja tavoitella työelämää, joka todennäköisesti on itse tavoittelua kuluttavampaa. Työllistymisen kompastuskiviä ovat työpaikkojen ikärajat ja työllistämistä estävät säädökset, sekä epärealistiset työllistymistä estävät vaatimukset. Nuorten kohtaamat vaatimukset liittyvät työkokemukseen, jota useimmiten on liian vähän, sekä ulkonäköön. Ulkonäkövaatimukset voivat vaikeuttaa työpaikan saantia, mutta myös rajoittaa

nuoren työtehtäviä hänen työllistyessään.

Luotaantyöntävän työelämän diskurssissa työelämä näyttäytyy pelottavana paikkana, joka aiheuttaa nuorelle jaksamisongelmia jo ennen kuin hän on sinne saakka päässyt. Siinä missä työllistymisen kompastuskivissä työelämä on tavoittelemisen arvoinen päämäärä, luotaantyöntävyys on työelämätaavoitteen kyseenalaistamista. Tämä johtuu osittain kuluttavasta opiskelupolusta, siellä tehtävistä varhaisista valinnoista, huonoista työkokemuksista sekä yhteiskunnan oravanpyörästä, jotka kaikki muodostavat diskurssissa työelämäkriittisen näkökulman.

Diskurssissa kritiikki kohdistuu siihen työelämätodellisuuteen, joka nuorten silmien edessä rakentuu. Työelämä näyttäytyy raakana, tasapaksuna ja pitkän ja kivikkoisen tien päässä olevana asiana. Tutkimustulos on yhteneväinen myös Alasoinin (2010) havainnon kanssa, jonka mukaan miltei puolet parikymppisistä nuorista pitävät työelämää pelottavana ja yli puolet ovat huolissaan omasta jaksamisestaan ylipäättään. Yhtenä selityksenä Alasoini tarjoaa nuorten omia ja heidän läheistensä työelämäkokemuksia, joiden kautta ahdistava työelämäkuva rakentuu. (emt., 25.) Nuorten huonot työelämäkokemukset huolestuttavat tutkimuksessani kuitenkin aikuisia, kun taas nuoret ovat huolissaan omasta jaksamisestaan. Kriittisyys ei kuitenkaan tutkimuksessani koske työn käytännön sisältöä, vaan pikemminkin työelämää, eikä siten mukaile nuoriin useasti liitettyä sukupolvinäkemyä, jonka mukaan työn halutaan olevan mielekästä ja omiin arvoihin sopivaa (Järvinen & Alasoini 2012, 7-8). Sukupolvijattelu näkyy kuitenkin kriittisyyden näkökulmassa siten, että työhön ei haluta kiinnittyä pelkästä velvollisuudesta (Alasoini 2010, 14), sillä se näyttäisi nuorille olevan hyvinvoinnin ja jaksamisen vastakohta.

Nuorten asemia muodostuu nuorten työelämädiskursseissa kolme kappaletta; *passivoitu lahjansaaaja*, *työmarkkinoille pyrkijä* ja *kaiken hyväksyvä kone*. Kaikki kolme rakentuvat osaksi nuoren työelämätoimijuutta, mutta eroavat toisistaan siinä, kuka asemaa rakentaa ja mikä nuoren oma rooli aseman rakentumisessa on. Passivoitu lahjansaaaja ja kaiken hyväksyvä kone tarjoutuvat pitkälti muiden ihmisten, käytäntöjen ja myös yhteiskunnan toimesta. Molemmat asemat luovat nuoresta toimenpiteiden kohteen, jossa kaiken hyväksyvä kone pyristelee yhteiskunnan

oravanpyörässä. Toimimalla odotusten mukaisesti, hän pyrkii välttämään laiskan, saamattoman sekä kuluerän leiman.

Passivoitu lahjansaaja on vastaavasti lahjan saamisen, eli työn, kohteena. Mikäli ajatellaan työtä lahjanomaisena asiana, on tarpeen pohtia lahjan antamiseen ja vastaanottamiseen liittyvää tas-arvoa. Jos aikuiset asettavat nuoren lahjansaajan ja nuoret vastaavasti aikuiset lahjanantajan asemaan, voidaanko silloin ajatella heidän olevan tasavertaisia? Nuorten asema rakentuu tällöin automaattisesti aikuisille alisteisena.

Työmarkkinoille pyrkijän asema sisältää aktiivisen toimijuuden, jossa nuoret itse luovat asemansa diskurssissa. Työ on myös tässä arvokas asia, mutta nuori pyrkii itse aktiivisesti tavoittelemaan sitä, eikä hyväksy niitä esteitä, *kompastuskiviä*, joita hänen eteensä tulee. Pyrkijä haluaa myös oikaista ikäryhmäänsä liittyviä väärinkäsityksiä, jossa nuorten ajatellaan olevan laiskoja ja saamattomia. Oikea syy työllistymisen vaikeuteen on muualla kun nuorella itsessään, nimittäin työllistämisen käytännöissä. Työmarkkinoille pyrkijän asemaan kuuluu myös markkinointipuhe, jossa nuori kauppa itseään työvoimaksi korostuneen innokkaasti. Näen tämän aseman vastareaktion passivoidun lahjansaajan asemaan, jossa nuori alistuu niihin työllistymisen ongelmiin joita hän kohtaa.

Kun pohtii nuorten mielipidekirjoituksista puuttuvia ratkaisuehdotuksia sekä niiden luonnetta markkinointipuheena, ei voi välttyä kuulluksi tulemisen ajatukselta. Onko tosiaan niin, että nuorille ei ole tilaa, mahdollisuutta tai kanavaa, jonka kautta he voisivat markkinoida itseään ja vakuuttamaan työnantajia palkkaamaan heitä kesätöihin? Kokevatko nuoret, että heidän on mielipidekirjoituksen keinoin oiottava ikäryhmäänsä piinaavia ennakkoluuloja ja tuotava esille, että kesätöitä on todellakin vaikea saada muista kuin heistä itsestään johtuvista syistä? Juurikin ratkaisujen puute antaa ymmärtää, että työllistymisessä piilee valta-asetelma nuorten ja aikuisten välillä. Onko jopa niin, että nuoret eivät esitä ratkaisuja, koska kukaan ei sellaisia heiltä odota tai halua?

Aikuisten mielipidekirjoituksista rakentuu kaksi toisilleen hyvin vastakkaista diskurssia. Työelämä

sekä kaltoinkohtelee nuoria, mutta myös pelastaa heidät syrjäytymiseltä. *Kaltoinkohtelevan työelämän diskurssissa* nuoria käytetään hyväksi työmarkkinoilla, heitä koulutetaan harhaan, eikä tehtyä työtä arvosteta asianmukaisesti. Hyväksikäytön ilmentymä on palkka, jota maksetaan nuorille vähän tai ei lainkaan. Nuorten mielipidekirjoituksissa rakentuneessa työllistymisen kompastuskivien diskurssissa juuri palkkaus on asia, jota nuoret korostavat tarvitsevansa. Tässä diskurssissa muodostuneeseen pyrkijän asemaan sisältyvä markkinointipuhe sisältää myös halpuusargumentin, jonka mukaan nuoren palkkaaminen on työnantajalle suorastaan halpaa. Tässä kohdassa diskurssit selkeästi kohtaavat, sillä työnantajat ovat kaltoinkohtelun diskurssissa oivaltaneet käyttää hyväkseen pyrkijän ja myös lahjansaaajan, työnantajaan nähden, alisteista asemaa.

Kaltoinkohtelevan työelämän diskurssi tarjoaa nuorille *petetyn tulevaisuuden toivon aseman*, jossa heidän roolinsa on yhteiskunnan tulevaisuuden toivona oleminen. Petetyksi tuleminen tapahtuu niin työnantajan epäasianmukaisen kohtelun, harhaanjohtavan koulutuksen sekä palkattoman työnteon kautta. Asemaan sisältyy myös motivoinnin tarve, joka on seurausta huonoista työelämäkokemuksista, mutta myös siitä, että nuori nähdään yhteiskuntamme kannattelevana voimana tulevaisuudessa. Tässä diskurssissa toistuu Alasoinin (2010) havainto nuorten huonoista työelämäkokemuksista, jotka ruokkivat pelottavaa kuvaa työelämästä.

Syrjäytymiseltä pelastavaa ansiotyötä voi selkeästi kutsua tutkielmani valtadiskurssiksi. Ajatus siitä, että työ pelastaa, on läsnä läpi aineiston ja muodostaa korostuneesti oman merkityskokonaisuutensa. Syrjäytyminen on uhka, jossa nuori jää yhteiskunnan ja sen työmarkkinoiden ulkopuolelle. Ulkopuolisuus ei kuitenkaan ensisijaisesti ole nuoren subjektiivisen elämän kannalta harmillista, vaan diskurssissa korostuu näkemys, jossa syrjäytyminen uhkaa hyvinvointivaltiotamme eri tavoin. Tämä rakentaa osaltaan *yhteiskunnallisen riskitekijän asemaa*, jossa nuori on saatava työelämään, ei hänen itsensä, vaan ensisijaisesti yhteiskunnan vuoksi. Syrjäytyessään nuori tuottaa kuluja, joka on yhteiskunnalle kestäväntöntä.

Tutkielman johdantoluvussa toin esille nuoruuteen usein liitetävän ongelmakeskeisen puheen, jossa nuoruuden keskeneräisyys näyttäytyy uhkana. Ilmiö näkyy myös tässä kontekstissa, jossa

aikuisten työelämänäkökulman mukainen nuorten keskeneräisyys on uhka yhteiskunnan, ja työmarkkinoiden, tulevaisuudelle. Nuorten viattomuuden korostuminen näkyy myös, sillä petetyn tulevaisuuden toivon asema korostaa nuoren roolia kaltoinkohtelevan työelämän *uhrina*. Uhrinäkökulma on Pohjolan (2001, 189–191) mukaan osoitus siitä, että nuoria ei arvoteta vastuullisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Tämä epäsymmetrisyys näkyy etenkin aikuisten työelämänäkökulmassa, jossa nuorten asemat (TAULUKKO 3) tekevät heistä kuluja tuottavia, passiivisia ja objektivoituja toimenpiteiden kohteita. Sama toistuu myös nuorten työelämädiskursseissa, poikkeuksena pyrkijän asema, jossa näkyy kriittinen toimijuus ja aktiivinen pyrkimys työllistyä.

TAULUKKO 3. Yhteenveto nuorten asemista ja toimija-asemista

Asema	Diskurssi, jossa asema esiintyy
Passivoitu lahjansaaja	Työllistymisen kompastuskivet
Työmarkkinoille pyrkijä	Työllistymisen kompastuskivet
Kaiken hyväksyvä kone	Luotaantyöntävä työelämä
Petetty tulevaisuuden toivo	Kaltoinkohteleva työelämä
Yhteiskunnallinen riskitekijä	Syrjäytymiseltä pelastava ansiotyö

Syrjäytymisen aiheuttajana nähdään miltei yksimielisesti nuorisotyöttömyys, joka näyttäytyy syrjäytymiseltä pelastavan ansiotyön diskurssissa vakavana ja huolestuttavana faktana. Luvun 3.2 nuorisotyöttömyystarkasteluun peilaten, on mielenkiintoista kuinka laajaa huolestuneisuutta työvoimatilastojen epäasianmukainen tulkinta voikaan herättää. Tiedämme nyt, että pitkäaikainen nuorisotyöttömyys oli tutkielmani kontekstina toimineen globaalin finanssikriisin aikoihin EU-maiden alimmalla tasolla, ja taantuman alun vaikuttaneen todelliseen nuorisotyöttömyyteen kohtalaisen vähän. Tästä huolimatta diskurssi rakentaa nuorisotyöttömyyden todelliseksi ja vakavaksi ongelmaksi joka kuitenkin, yhdessä yhteiskunnallisen riskitekijän aseman kanssa, loistaa poissaolollaan nuorten työelämätodellisuutta rakentavissa diskursseissa. Tämä herättää pohtimaan, mistä syrjäytymis- ja nuorisotyöttömyyspuhe oikein ponnistavat?

Tutkimustulosteni ja nuorisotyöttömyyttä kuvaavan tilastotiedon perusteella voidaan sanoa, että syrjäytymis- ja nuorisotyöttömyyspuhe ei ole finanssikriisin aikaan ollut osa nuorten työelämätodellisuutta. Tärkeämmäksi päämääräksi muodostuu työelämään pääseminen laiskurin leiman murtamiseksi sekä siksi, että yhteiskunta tätä nuorilta odottaa. Pohjola (2001, 91) näkee syrjäytymiskeskustelun osana yhteiskunnallista hallintaa ja vallan puhetta ja Sandbergin (2015, 16) mukaan syrjäytyneiksi määriteltyjä esimerkiksi ohjataan hallitusti ja laskelmoidusti kohti tärkeitä pidettyjä päämääriä. Hallinnan puhe toistuu aineistossani siten, että työelämä rakentuu diskursseissa selkeästi tärkeänä päämääränä. Työelämä on paikka, jota kohti nuoria ohjataan, heitä tulee ohjata ja he myös itse kokevat ohjautuvan.

Syrjäytymis- ja nuorisotyöttömyyspuheen valta-asemaa voidaan myös tarkastella tutkielman kolmannessa luvussa esitellyn sosiaalisten ongelmien elinkaarimallin (Downs 1972) sekä moraalisen paniikin käsitteen kautta. 1990-luvun laman aikainen syrjäytymiskeskustelu on Järvisen ja Jahnukaisen (2001, 130) mukaan seurannut elinkaarimallin vaiheita, jossa kerran pinnalle noussut ilmiö herää herkemmin taas uudelleen henkiin, mahdollisesti toiseen yhteiskunnalliseen ilmiöön liitettynä. Tässä kohti juurikin syrjäytymiskäsitteen liittyminen osaksi nuorisotyöttömyysongelmaa ja ilmiön uudelleenviriäminen niin 2000-luvulla kuin 2009–2010 vuosien taantuman aikaan ja sen jälkeen (mm. Järvinen & Jahnukainen 2001; Sandberg 2015), näyttäisi tukevan mallissa esiintyvää ajatusta sosiaalisen ongelman uudistuneesta suhteesta julkisuuteen.

Aineistossani korostuu nuorisotyöttömyyden rooli taustoittavana tekijänä etenkin syrjäytymiseltä pelastavan ansiotyön diskurssissa, jossa se rakentuu hyvin faktanomaisena asiana. Useat kirjoittajat tuovat esille edellisen laman, jonka nuorisotyöttömyysluvut selkeästi yhä kummittelevat. Tämän voidaan tulkita ilmentävän finanssikriisin ja uuden laman viriämisen pelosta syntyvää huolta. Siltalan (2013, 9) havaintojen mukaista syntipukin asemaa aineistossani ei kuitenkaan nuorille rakentunut, jossa huonoa työmarkkinatilannetta olisi selitetty nuorten työasenteilla. Ilmiö näkyi muutamissa aikuisten mielipidekirjoituksissa, mutta ei tarpeeksi muodostaakseen omaa näkökulmaansa. Mielenkiintoista kuitenkin on, että nuorten teksteissä rakentuvaan kaiken

hyväksyvän koneen asemaan sisältyy pelko laiskaksi mieltämisestä, joka ajaa nuoret tavoittelemaan heitä luotaan työntävää työelämää. Näin ollen Siltalan (2013, 9) havainto nuorison laiskuuden ja pehmenemisen moraalista paniikista finanssikriisin aikaan näkyy tutkimuksessani käänteisesti, eräänlaisena työelämään patistavana henkisenä keppinä.

Sosiaalisten ongelmien elinkaarimallin mukaan uudistunut julkisuussuhde nostaa sosiaalisen ilmiön herkemmin uudestaan pinnalle ja mahdollisesti myös uudistaa ongelmaan liittyvää lainsäädäntöä (Downs 1972, 39–41). Syrjäytymiskeskustelu on finanssikriisin jälkeisessä taantumassa saanut paljonkin palstatilaa mediassa, ja se on johtanut konkreettisiin toimenpiteisiin vuonna 2013 voimaan astuneen nuorisotakuun muodossa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014). Ennen nuorisotakuun käyttöönottoa presidentti Sauli Niinistö käynnisti syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvän *Ihan tavallisia asioita* –kampanjan (Ihan tavallisia asioita 2015).

Syrjäytymiskeskustelusta onkin tullut iso osa nuoriin liitettävää yhteiskunnallista sekä poliittista keskustelua 2000-luvulla, ja mm. Hiilamo (2012) toteaa, että uuden aallon syrjäytymiskeskustelussa on paljon moraalisen paniikin piirteitä. Moraalinen paniikki perustuu yhteiskunnalliseen huoleen, joka kumpuaa sosiaalista järjestystä vaanivasta uhkasta. Käynnistävinä tekijöinä nähdään hälyttävät mediatarinat sekä muutokset politiikan tai lainsäädännön tasolla. (Krinsky 2013, 1.) Ei ole siis ihme, että ilmiö näkyy myös tutkielmani aineistossa, jossa se rakentaa valtadiskurssia ja samalla myös nuorten asemaa yhteiskunnallisena uhkana.

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimivan sosiaalisen konstruktionismin mukaan asiat ja ilmiöt merkityksellistyvät ihmisten välisessä kommunikaatiossa, jossa jatkuvasti käydään kamppailua siitä, miten ilmiöitä merkityksellistetään ja luokitellaan (Jokinen 1999, 40). Toiset luokittelun tavat saavat vahvemman jalansijan kuin toiset, jolloin myös osa diskursseista ovat valta-asemassa suhteessa toisiinsa (Burr 1996, 55–56).

Valta-asema mielletään totuudeksi, sillä se tarkoittaa sitä, että diskurssi on laajasti yhteiskunnassa hyväksytty (Burr 1996, 55–56). Tämän vuoksi ei ole yhdentekevää, miten nuorten työelämätodellisuus rakentuu ja miten diskurssit siinä asettuvat. Tutkielmassani valtadiskurssiksi

noussut syrjäytymiseltä pelastava ansiotyö näyttäytyy nuorten työelämäkeskustelussa totuutena, etenkin aikuisille, jolloin diskurssin sisältämä oletus työn tärkeydestä välittyy myös nuorille. Nuoret on saatava työelämään hinnalla millä hyvänsä, ja tämä totuus näkyy myös nuorten diskursseissa, jossa työelämä rakentuu pakonomaisena ja epämiellyttävänä asiana. Tulkitsemme yhteyden siten, että nuorten mielipidekirjoituksista löytämäni luotaantyöntävän työelämän diskurssi on osittain vastakaikua valtakurssille, jolloin nuoret eivät näe muutaakaan vaihtoehtoa kun tavoitella työelämää johon he eivät välttämättä edes halua.

Burrin (1996, 150) mukaan Identiteettiämme muovaavat diskurssit määrittelevät toimintamahdollisuuksiamme yhteiskunnassa, jonka vuoksi diskurssitutkimuksella on erityinen ja tärkeä tehtävä. Se missä määrin nuorille tarjotut asemat ja toimija-asemat rakentuvat osaksi nuorten identiteettiä on aineistoni perusteella mahdotonta sanoa, mutta olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe. Tällöin voisi päästä syvemmälle siihen, miten diskurssien tarjoamat asemat näkyvät nuorten työnhaussa ja työntekijäidentiteetin muodostumisessa.

Diskurssitutkimuksessa ajatellaan, että asema voidaan hyväksyä tai sitä voi yrittää vastustaa, mutta hyväksyntä luo asemaan toimijuuden ulottuvuuden. Tällä tarkoitetaan emotionaalista sitoutumista toimijuuteen, jolloin myös hyväksymme asemaan kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet sekä toimimme meihin liitettyjen kategorioiden mukaisesti. (Burr 1996, 145–146.) Tutkimuksessani muodostui selkeästi neljä toimija-asemaa; passivoitu lahjansaaja, työmarkkinoille pyrkijä, kaiken hyväksyvä kone ja petetty tulevaisuuden toivo. Ainoastaan yhteiskunnallisen riskitekijän asema rakentui ilman toimijuuden ulottuvuutta, sillä se määrittyi pelkästään aikuisten työelämänäkökulmasta käsin. Merkillepantavaa kuitenkin on, että riskitekijän asema rakentui valtakurssiksi nimeämästäni syrjäytymiseltä pelastavan ansiotyön diskurssista käsin. Tämän myötä voi pohtia, mikäli asema oikeastaan tarjoaa aitoa hylkäämisen vaihtoehtoa, jos diskurssi jossa se esiintyy, käsitetään totuudeksi.

LÄHTEET

Alasoini, Tuomo (2010) Mainettaan parempi työ. Kymmenen väitettä työelämästä. Helsinki: Taloustieto

Alasoini, Tuomo (2012) Psykologinen sopimus organisaation ja työntekijöiden yhteisenä etuna. Teoksessa Pyöriä, Pasi (toim.) Työhyvinvointi ja organisaation menestys. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 99–118.

Asplund, Rita & Vanhala Pekka (2013) Nuorten työllisyydestä ja työttömyydestä hyvin vaihteleva kuva. ETLA muistio no 19, 1–8. [viitattu 20.3.2015] Saantitapa: <http://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-19.pdf>

Berger, Peter L & Luckmann Thomas (2002) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. 3. painos. Suomentanut ja toimittanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus. Alkuperäinen teos julkaistu 1966.

Burr, Vivien (1996) An Introduction to Social Constructionism. 2nd edition. London: Routledge

Cameron, Deborah & Panovic' Ivan (2014) Working with written discourse. London: Sage Publications Ltd

Dahlman, Carl (2010) Intia ja Kiina kriisin jälkeisessä globaalissa taloudessa. Teoksessa Rouvinen Petri & Ylä-Anttila Pekka (toim.) Kriisin jälkeen. Taloustieto: Sitra 288, 151–166

Davies, Bronwyn & Harré Rom (2001) Positioning: The Discursive Production of Selves. Teoksessa Wetherell, Taylor & Yates (2001) Discourse Theory and Practice. A reader. London: Sage publications, 261–271.

De Fina, Anna (2011) Discourse and Identity. Teoksessa Teun A. Van Dijk (toim.) (2011) Discourse Studies: A multidisciplinary Introduction. 2nd edition. London: Sage publications, 263–282.

Downs, Anthony (1972) Up and down with ecology – the “issue-attention cycle”. The Public Interest 28 (1972), 38–50. [viitattu 20.2.2015]. Saantitapa: http://www.unc.edu/~fbaum/teaching/articles/Downs_Public_Interest_1972.pdf

Fairclough, Norman (2003) Analysing discourse. Textual analysis for social research. London: Routledge

Freystätter, Hanna & Mattila Veli-Matti (toim.) (2011) Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen. [verkkajulkaisu] ISSN: 1796-9123. Helsinki: Suomen Pankki, BoF-Online 1/2011 [viitattu 20.2.2015]. Saantitapa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/bof_online/Documents/BoF_Online_01_2011.pdf

Garland, David (2008) On the Concept of Moral Panic. Crime Media Culture vol 4(1), 9–30.

Helsingin Sanomat (2015a) Mielipidekirjoitus Helsingin Sanomiin. [viitattu 10.4.2015] Saantitapa: <http://www.hs.fi/kirjoitamielipidekirjoitus/>

Helsingin Sanomat (2015b) Mielipidekirjoitus Nuorten postiin. [viitattu 10.4.2015] Saantitapa: <http://www.hs.fi/kirjoitamielipidekirjoitusnuortenpostiin/>

Hiilamo, Heikki (2012) Syrjäytyvätkö nuoret? Motiivi 9/2012. Kolumni.

Ihan tavallisia asioita (2015) [viitattu 23.6.2015] Saantitapa: <http://www.tavallisia.fi/>

Ilmakunnas, Seija (2010) Hyvinvointipolitiikan valintoja kriisin jälkeen. Teoksessa Rouvinen Petri & Ylä-Anttila Pekka (toim.) Kriisin jälkeen. Taloustieto: Sitra 288, 289–302.

Ilmakunnas, Seija (2011) Työmarkkinat jälleen testissä. Talous&Yhteiskunta 3/2011, 22–28.

Ilmonen Kari (2007) Muuan diskurssianalyysi. Esimerkkinä Chydenius-instituutin vaikuttavuustutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola ja Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 126–141.

Jokinen, Arja & Juhila Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 54–97.

Juhila, Kirsi & Suoninen Eero (1999) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233–252.

Juppi, Pirita (2011) Pahoinvoivia uhreja, turvallisuusuuhkia ja taloudellisia taakkoja. Nuorten syrjäytymisen tulkintakehykset suomalaisessa uutismediassa. Janus vol. 19 (3), 200–220.

Järvensivu, Anu & Alasoini Tuomo (2012) Pelaajasukupolvi mosaiikkityössä. Futura 3/12, 5–15.

Järvinen, Tero & Jahnukainen Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino, 125–152.

Keinänen, Päivi & Sinivuori Kalle (2010) Nuorten työllisyys ja työttömyys taantumassa. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Työpoliittinen aikakauskirja 4/10, 5–13.

Komonen, Katja (2012) Paha pudokas? Koulutuksellisen syrjäytymisen tarkastelu yhteiskunnallisessa keskustelussa. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 14(2), 30–39.

Krinsky, Charles (edit.) (2013) The Ashgate Research Companion to Moral Panics. Surrey: Ashgate

Larja, Liisa (2013) Nuorten elinoloja ei voida kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. Helsinki: Tilastokeskus. Hyvinvointikatsaus 1/2013, 1–8.

Nikander, Pirjo (2001) Kenneth Gergen. Konstruktionistinen ja postmoderni sosiaalipsykologia. Teoksessa Vilma Hänninen, Jukka Partanen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 275–298.

Pohjola, Anneli (2001) Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino, 187–204.

Pyöriä, Pasi, Saari Tiina, Ojala Satu & Siponen Katri (2013) Onko Y-sukupolvi toista maata? Nuorten työorientaatio 1980-, 1990- ja 2000-luvuilla. Hallinnon Tutkimus 32(3), 197–212.

Richardson, John E (2007) Analysing Newspapers. An Approach from Critical Discourse Analysis. New York: Palgrave Macmillan

Rouvinen, Petri & Ylä-Anttila Pekka (2010) Mistä olikaan kysymys? Johdanto ja yhteenveto.

Teoksessa Rouvinen Petri & Ylä-Anttila Pekka (toim.) Kriisin jälkeen. Taloustieto: Sitra 288, 7–24.

Sandberg, Otto (2015) Hallittu Syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 1500, Tampere University Press 2015 [viitattu 30.3.2015]. Saantitapa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9677-6>

Siltala, Juha (2013) Nuoriso – mainettaan parempi? Nykynuorison sopeutumiskäsitteet historiassa. Helsinki: WSOY

Suhola Aino, Turunen Seppo & Varis Markku (2005) Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Helsinki: Finn Lectura

Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Suvanto, Antti & Virolainen, Kimmo (2010) Rahoitusmarkkinat ja rahapolitiikka kriisin aikana ja sen jälkeen. Teoksessa Rouvinen Petri & Ylä-Anttila Pekka (toim.) Kriisin jälkeen. Taloustieto: Sitra 288, 57–69.

Tilastokeskus (2006) Käsitteet ja määritelmät. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 23.2.2015]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/meta/kas/index.html>

Tilastokeskus (2013) Tilastokeskuksen ja työ- ja elinkeinoministeriön tilastojen vertailu. Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.2.2015]. Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/tyti/tyti_2013-04-04_men_002.html

Toivonen, Tuukka (2013) Moral Panics versus Youth Problem Debates: Three Conceptual Insights from the Study of Japanese Youth. Teoksessa Krinsky, Charles (edit.) The Ashgate Research Companion to Moral Panics. Surrey: Ashgate, 265–281.

Tuohinen, Titta (2010) Nuorten työeetos – protestanttisesta etiikasta työyhteisön henkeen? Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Työpoliittinen aikakauskirja 4/10, 33–42.

Tuppurainen, Simo (2010) Nuorten asenteita työtä, työn sisältöjä ja koulutusta kohtaan. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Työpoliittinen aikakauskirja 4/10, 14–22.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2014) Nuorisotakuu. [viitattu 23.6.2014] Saantitapa: <https://www.tem.fi/index.phtml?s=4659>

Työvoimatutkimus 2009 (2010) Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. 2009. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 12.2.2014]. Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2009/tyti_2009_2010-02-16_tie_001_fi.html

Työvoimatutkimus 2010 (2011) Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. 2010. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 12.2.2014]. Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2010/tyti_2010_2011-02-15_tie_001_fi.html

Työvoimatutkimus 2011 (2012) Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. 2011. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.2.2015]. Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2011/tyti_2011_2012-01-26_tie_001_fi.html

Wetherell, Margaret (2001a) Debates in Discourse Research. Teoksessa Wetherell, Taylor & Yates: Discourse Theory and Practice. A reader. London: Sage publications, 380–399.

Wetherell, Margaret (1996) Discourse, Identity and Culture. Teoksessa Wetherell, Margaret (toim.) Identities, Groups and Social Issues. London: Sage publications, 219–227.

Wetherell, Margaret (2001b) Themes in Discourse Research: The Case of Diana teoksessa
Wetherell, Taylor & Yates: Discourse Theory and Practice. A reader. London: Sage publications, 14–
28.

AINEISTOLÄHTEET

- HS Mielipide 2.2.2009. **Ammattiin opiskeleviakin nuoria kesätöihin**
- HS Mielipide 31.3.2009. **Kesätöitä tarjolle 14-vuotiaille nuorillekin**
- HS Mielipide 28.9.2009. **Nuorten työllistymistä tuettava verohelpotuksin**
- HS Mielipide 28.10. 2009. **Mieluummin nuoria töihin vanhojen tilalle**
- HS Mielipide 3.12.2009. **Riistopestit työharjoittelun nimissä lopetettava**
- HS Mielipide 12.12.2009. **Nuoret eivät tunne työntekijän oikeuksia**
- HS Mielipide 19.12.2009. **Nuoret: rikkokaa arkeanne ja etsikää seikkailuja**
- HS Mielipide, nuorten posti 16.1.2010. **Kasvatetaanko meistä koneita vailla pehmeitä arvoja?**
- HS Mielipide 25.1.2010. **Nuoret jakavat mainoksia muutaman euron palkalla**
- HS Mielipide 25.1.2010. **Nuoret jonottavat työpaikkojen ovien takana**
- HS Mielipide 30.1.2010. **Nuoret otettava mukaan päättämään työllistämisestä**
- HS Mielipide 31.1.2010. **Vanhempi työntekijä voisi auttaa nuorta uransa alussa**
- HS Mielipide 8.2.2010. **Nuorten työttömyys ei vähene menneiden vuosikymmenten keinoin**
- HS Mielipide 13.2.2010. **Ammattiosaaminen katoaa, elleivät nuoret saa töitä**
- HS Mielipide, nuorten posti 20.2.2010. **Rautanaamojen on vaikea saada työpaikkaa**
- HS Mielipide, nuorten posti 6.3.2010. **Älkää viekö nuorilta töitä**
- HS Mielipide 13.3.2010. **Nuoret vievät Suomen kukoistukseen - mutta millä eväillä?**
- HS Mielipide 21.3.2010. **Nuorten pitää oppia, ettei raha kasva puussa**
- HS Mielipide, nuorten posti 27.3.2010. **Nuoret tajuavat työelämän raakuuden**
- HS Mielipide 1.4.2010. **Työnantajat asettavat nuorille epärealistisia vaatimuksia**
- HS Mielipide, nuorten posti 8.5.2010. **Miksei nuorta kesätyönhakijaa oteta vakavasti?**
- HS Mielipide 15.5.2010. **Kelpaatko sen näköisenä kuin olet?**
- HS Mielipide 16.6.2010. **Miksi nuoret jätettäisiin palkatta?**

HS Mielipide 16.6.2010. **Nuoret eivät ole orjatyövoimaa**

HS Mielipide 19.6.2010. **Tehokkuusyhteiskunnan vauhdissa nuoret putoavat liian helposti kyydistä**

HS Mielipide 25.7.2010. **Kouluopetus tulee linkittää lähemmäksi työelämää**

HS Mielipide 27.8.2010. **Töitä työaikaa lyhentämällä**

HS Mielipide, nuorten posti 16.10.2010. **Tupakkalain takia moni nuori jää ilman töitä**

HS Mielipide 24.10.2010. **Valtion piiska on tuttu myös työuransa alussa olevalle**

HS Mielipide 25.11.2010. **Tulevaisuuden suunnittelu on nuorelle vaikeaa**

HS Mielipide 16.12.2010. **Nuoren ensimmäinen työpaikka toi pettymyksen**

HS Mielipide 22.12.2010. **Nuorilla teetetään raskaita töitä pienellä palkalla**